

RIIGIKOGU

6. istungjärk. **Protokoll nr. 127 (11).**

1922 a.

Sisu: 1. Päewakorra wastuwõtmine. — 2. Seadus rahaministeeriumile 100.000.000 margalise krediidi määramise kohta laenude andmiseks maakonna omawalitsustele — redaktsioon. Wastu wõetud. 3. Riigi statistika keskbüroo põhimäärus — redaktsioon. Wastu wõetud. 4. Täisealsuse alam-määra vähendamise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. 5. Piiriwalwe alluwuse muutmise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. 6. Wõru maakonnawalitsuse sõjaaegsete riigiwõlgade kustutamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. 7. Riigi õlikiwitõöstuse põhimäärused I lugemisel. Wastu wõetud. 8. Wene seaduste kogu X köite I osa tsiwiil seaduste § 582 muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. 9. Sõjakannatanutele ehitusmaterjaali andmise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. 10. Koosolekute seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. 11. Tulumaksu muudatuste seadus — II lugemisel. Wastu wõetud kuni § 41-ni. 12. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine.

Riigikogu koosolek 30. mail 1922 a. kell 5 p. l. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 74 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem**, wahepeal esimees **J. Kukk**, lõpus abiesimees **K. Wirma**.

Sekretäri kohal abisekretäär **W. Pezold**.

Walitsuse lauas: töö- ja hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, rahaminister **G. Westel**, sõjaminister **J. Soots**.

Koosolek algab kell 5.25 min.

1. Päewakorra Juhataja **A. Kerem**: Awan Riigikogu wastuwõtmine. **rem**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele laiali saadetud. Kas tehakse ettepanekuid päewakorra muutmiseks wõi täiendamiseks.

Sõna on rkl. Koemets'al.

K. Koemets (töer.): Teen ettepaneku päewakorra-punkt neljanda järele wõtta päewakorra-punkt 11.

Juhataja **A. Kerem**: Rkl. Koemets'a poolt on ettepanek tehtud päewakorra-punkt 11-nes asetada wiendaks päewakorra-punktiks. Asun selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on otsustatud päewakorra 11-nes punkt wiendaks päewakorra-punktiks asetada.

Riigikogu läheb esimese päewakorra-punkti juurde.

2. Seadus rahaministeeriumile 100.000.000 margalise krediidi määramise kohta laenude andmiseks maakonna omawalitsustele — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein**: Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Seadus rahaministeeriumile 100.000.000 margalise krediidi määramise kohta laenude andmiseks maakonna omawalitsustele“ teksti ilma ühegi paranduseta, nii nagu see Riigikogu poolt III lugemisel wastu wõeti.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

3. Riigi statistika keskbüroo põhimäärus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein**: Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Riigi statistika keskbüroo põhimääruse teksti järgmiste parandustega (loeb): 1) § 2 punkt 3, rida kaks on „metoloogilise“, peab olema „metodoloogilise“.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): Teine parandus: § 2. punkt 4. rida üks: trükis awaldamine. Komisjon arwas, et parem oleks „awaldamine trükis“.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): Kolmas parandus: Wõtta § 6. punktide tähendamiseks „a, b, d, e“ asemele „a, b, c, d“.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Parandus on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

**4. Täisealsuse alam- Redaktsiooni
määra vähendamise ni komisjoni
seadus — redakt- aruandja A.
sioon. Jürgenstein:**

Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Täisealsuse alammäära vähendamise seaduse“ teksti ilma ühegi paranduseta.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

**5. Piiriwalwe al- Redaktsiooni
luwuse muutmise komisjoni aru-
seadus — redakt- andja A. Jürgen-
sioon. stein:**

Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada „Piiriwalwe alluwuse muutmise seaduse“ teksti ilma mingi paranduseta.

Juhataja **A. Kerem**: Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde: Maaseaduse laiendamise seadus Narooa-taguste ja Petsrimaa maa-alade peale — II lugemisel. Et aruandjat kohal ei ole, läheb Riigikogu järgmise päewakorrapunkti juurde üle:

(Juhatama hakkab esimees **J. Kukk**.)

**6. Wõru maakonna- Rahaasjan-
walitsuse sõjaaeg- duse komis-
sete riigiwõlgade joni aruandja
kustutamise seadus A. Kerem:**
— I lugemisel. Käesolew seadus käsitab üht sõjaaegset

wõlga, mis Wõru maakonnawalitsus on riigikassast saanud ja mida tema ära on tarwitunud wabadussõja läbi kannatanuile esimeseks abiandmiseks. Riigikogu on seadusandlises korras juba kinnitanud abisaamise korra sõjapõlenutele, ja sellega põhimõtteliselt oma otsuse annud, et

tema sarnast abi toetab. Käesolewal korral on lugu nii wälja kujunenud, et Wõru maakonnawalitsusel ei ole wõimalik seda laenu, mis ta omal ajal wälja jagas üksikutele sõjaläbi kõige raskemalt kannatada saanud isikutele, tagasi saada. Teiseks on ju kõigile teada, et meie maakondade eelarwed suurte puudujääkide all kannatavad ja sellepärast ka oma summadest seda laenu riigile tagasi maksta ei suuda. Et see raha on aga sarnaseks otstarbeks ära kulutatud, missuguseks otstarbeks riik ise teiste seaduste põhjal abi on andnud, leidis rahaasjanduse komisjon wõimalikuks ka seda summat riigi kanda wõtta ja Wõru maakonnawalitsuse laenu 100.000 marga suuruses maha kustutada.

Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **J. Kukk**: (Hääletatakse.) See seadus on esimesel lugemisel nähtawa enamusega vastu wõetud.

(Juhatama asub abiesimees **A. Kerem**.)

Juhataja **A. Kerem**: Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde:

**7. Riigi õlikiwi- Rahaasjanduse
tööstuse põhi- komisjoni aru-
määrused — I andja J. Laidoner:
lugemisel. Lujupeetud Riigikogu**

liikmed! Käesolew seaduseelnõu on üks nendest, mille kohta palju on räägitud. Nagu kõigile teada, on meil mitmed riiklised ettewõtted, mis töötawad riigi kapitaaliga ja mille kohta on palju juba räägitud, et neid tarwis on rajada kommertsalusele. Senni ajani ei olnud nendel ettewõtetel, peale Eesti panga, kellel seadusandlisel teel kinnitatud põhikiri oli, nagu riigi turbatööstusel, õlikiwi-tööstusel, kütteinete keskkomiteel, lacwasõiduametil, kaubaagentuuril ja „Erkat'il“ mingit põhikirja. Nüüd on Wabariigi Walitsuse poolt esitatud esimene nüisugune põhikiri, nimelt riigi põlewkiwi-tööstuse kohta. Seda silmas pidades, et see põhikiri esimene sellesarnane on ja et tema järele saawad ka teised sellekohased põhikirjad esitatud, nagu härra kaubandus-tööstusminister teatas, teiste riigitööstuste kohta, sai käesolew põhikiri rahaasjanduse komisjonis wõrdlemisi põhjalikult läbi töötatud. Suuri muudatusi eelnõus, mis Wabariigi Walitsuse poolt esitatud, ei ole ette wõetud.

Loen oma kohuseks Riigikogu lühidalt tutvustada nende põhijoontega, millele see põhikiri on rajatud. 1) Suuremaks taastuseks riigitööstustes on see asjaolu, et ametnikud, kes seal töötavad ja ka juhtivad jõud senni ei olnud sugugi materiaalselt huwitatud tööstuse edust, tema paremast arenemisest. Nad olid harilikud riigiametnikud, võisid palka saada riigiametnikkude palgatabeli järele ja selle tõttu ei olnud neil ka iseäralist huvi tööstuse vastu, ei waadanud tema, kui oma asja peale. Tööstuses oleks tarwis olnud koondata paremaid juhtivaid jõudusid, kuna aga riigiametnikkude palgatabelid ei lubanud neile kõrgemat palka maksta; eraettevõtetes aga maksetakse niisugustele parema eriharidusega ja suuremate kogemustega inimestele palju paremat palka. Nüüd on käesolev põhikiri nii kokku seatud, et tööstus on iseseisew juriidiline isik ja Wabariigi Walitsusel on võimalus seal niisuguseid palkasid määrata, missuguseid tema heaks arwab, nii et tööstus omaga välja tuleks ja iseennast mitte ära ei sööks. Juhatusete, kellele kollegiaalne kuju on antud, nagu kõigis eraettevõteteski, on põhikirja järele suured wolitused antud, ta täidab ka aktsiaseltsi funktsioone. Siis on weel tööstusnõukogu, mis koos seisab väljaspoolt kutsutud isikutest, sellekohastest eriteadlastest, finasja seltskonnategelastest ja selle nõukogu üldise juhatuse ja kontrolli all töötab tööstuse juhatus.

Siis oli weel üks suurem küsimus see, kuidas saaks siin lahendada wahekordi riigikontrolliga. Ühelt poolt arwati, et niisuguse ettevõtte kohta riigikontrolli ülepea tarwis ei ole, et asutus iseennast oma juhatuse ja nõukogu kaudu wõiks kontroleerida, nagu Eesti pank seda teeb. Rahaasjanduse komisjon arwas aga, et Eesti pank ei saa käesolewal juhtumisel mitte mõõduandwaks pidada, sest Eesti pank töötab rohkem wäljaarenenud põhikirja järele, sest pankade põhikirjad on pea terwes ilmas olemas. Tööstusettevõtete kommertsalusele seadmisest on senni küll palju räägitud, kogemusi sel alal on aga wähe. Wäljamaal on niisuguseid ettevõtteid olemas, milledest riik huwitatud on, nagu näituseks Inglismaal, kuid siin on nad koguni teisel alusel. Need olid suured eraettevõtted ja riik omandas nende wäärtpaberid, et sel wiisil ettevõttes mõju awaldada; nii siis kogemusi sel alal meil ei ole. Pealegi kontroleerib pank ennast iga kuus ise; panga wäärtust ei

saa omawoliliselt ümber hinnata, sest tema wäärtused on rahas ja kui tal on wäljamaa raha, siis on määrajaks kindlad börse hinnad. Tööstusettevõttes aga niisuguseid kindlaid määrasid ei ole. Teiseks põhjuseks, mis kontrolli wajadust tõendab, arwati seda, et tööstusettevõtte asub väljaspool Tallinna, kuna aga nõukogu ja juhatuse asukoht Tallinnas on. Mõne aeg-ajalise wäljasõidu puhul ei saaks aga põhjalikku kontrolli mitte läbi wiia ja sellepärast oleks tarwis, et riigikontroll riigiwõimu wõi rahwaesituse poolt seal kontrolli funktsioone teostada saaks. Ühtlasi arwati, et niinimetatud eelkontrolli, mis tööstusettevõttele teatawas mõttes takistuseks on, mitte tarwis ei ole. Riigikontroll teostab põlewkiwitööstuses ainult faktilist järelkontrolli, aastaaruandeid kontroleerides, kuna aga eelkontroll ja iseäranis see osa eelkontrollist, mis tööstusettevõtetel iseäranis raske oleks: „poloshenie o kasennöh podrjadah i postawkah“ jääks ära. Siis on siin weel paar iseäraldust, mille peale ma tähelepanu juhin. Esiteks, tööstuse põhikapitaal on määratud riigi poolt, see on riigikassast 250.000.000 marka ja see kapitaal tuleb tagasi maksta 50 aasta jooksul. Mis puutub ülejääwasse puhaskasusse, siis on selle kohta ka kaks arwamist esile tulnud. Üks on niisugune, et põlewkiwitööstus, kui äriline asutus, peaks kõik maksud maksma, nagu teisedki eraettevõtted. Teisest küljest aga seletatakse, et see on riikline ettevõtte ja kui niisugusel ei ole tal mitte mõtet riigi maksusid maksta, sest see oleks, nii ütelda, raha ühest taskust teise panemine. Põhikirja järele on see tööstus siis ka kõigist riigimaksudest waba, on aga kohustatud kohalisi kogukondlisi maksusid omawalitustele maksma.

Seaduses on ära tähendatud, et 65 % puhaskasust läheb riigi kasuks, 10 % — tagawarakapitaaliks, 10 % — ettevõtte laiendamiseks ja 15% — juhatuse- ja nõukoguliigetele ning teistele wastutawatele ametnikkudele. Iseenesest arusaadaw on, et ettevõtte edu oleneb tihtipeale teda juhtiwate ametnikkude huwist ja ametnikkudele wõib selle järele palkasid määrata, kuidas olukord nõuab. Juhatus on wõimalik huwitada ühest küljest palkadega ja teisest küljest teatawa protsendiga puhaskasust, mis ettevõtte sisse toob. Üldiselt kokku wõttes peab toonitama, et see põhikiri on wõrdlemisi põhjalikult läbi töötatud rahaasjanduse komisjonis,

muidugi ei wõi pretendeerida, et ta just see kõige wiimane sõna oleks ja tulewikus enam muutmise alla ei käi — elu wõib muutmise nõuda, kuid rahaasjanduse komisjon tegi kõik, mis tema arwamise järele tarwilik oli. Praeguses seisukorras oleks see põhikiri igatahes suur samm edasi meie riikliste tööstusliste ettewõtete korralduses, ja rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seaduseelnõu l lugemisel wastu wõtta.

L. Johanson (sd.): Komisjoni aruandja tähendas, et selle põhikirja wäljatöötamise juures olla silmas peetud eesmärki iseäralist huwi äratada nende keskel, kellest oleneb käesolewa tööstuse edu. Kui aga käesolewat seaduseelnõu waadata, siis peab küll tunnistama, et siin seda eesmärki pole küll kätte saadud. Käesolew põhikiri annab õlikiwitööstuse bürokraatide kätte. Temas on öeldud, et kaubandus-tööstusministeerium esitab juhatuse- ja nõukoguliigete kandidaadid Wabariigi Walitsusele, kes neid kinnitab. Juhatuse ega nõukogu ei wõi walida enesele juhatajat — need nimetatakse. Kui tahetakse tööstuse wastu, kus asjatundjad juhitud on, huwi äratada nendes, kellest ära oleneb tööstuse edu, siis oleks pidanud juhatuse ja nõukogu nõnda saama korraldatud, et vähemalt nõukogusse oma esitajaid wõiks saata ka need, kes otsekohe selles tööstuses tegewad on. See ei ole mingisugune uus põhimõte, ei ole ka mitte mõni äärmine leidus ega soow, waid seda on tunnistanud just ise tööstuse ringkonnad, leides, et otstarbekohane oleks lasta tööstuse nõukogust osa wõtta asjastuwiitatud isikuid. Käesolewal korral peaks vähemalt nõukogus, kus 5 liiget, õigus olema antud kandidaatid ette panna ka põlewkiwitööstuse füüsilise ja tehnilise personaali poolt. Kolm kandidaati wõiks esitada kaubandus-tööstusministeerium. Mis iseäralist huwi tahab põlewkiwitööstuse wastu äratada, on paragrahw, mis kõneleb puhaskasust ja just see paragrahw teeb selle põhikirja sarnaseks Eesti panga põhikirjale. Puhaskasust osasaamise wõimalus on jäetud ainult juhatusele, nõukogule ja wastutawatele ametnikkudele, see tähendab, kümnekonna inimesele. See puhaskasu ei tarwitse sugugi nii wäike olla — tööstuse põhikapitaal on 250 miljoni ja selle juures on tööstus wabastatud kõigist maksudest, mis teistel ettewõtetel kanda on. Selle järele wõib puhaskasu protsent ulatada 3—4 miljoni margani, mis põhikirja järele tuleks ära

jaotada nendele inimestele. Seal juures saawad need ametnikud muidugi suuremat palka, kui muudes ametiasutustes. Kordub samane lugu nagu Eesti pangas, kus juhatusliikmed saawad tuludest ½ miljoni eritasu. Kui tahetakse, et tööstus edeneks, siis oleks tulnud siin ka silmas pidada neid nõudmisi, mis on väga põhjendatud, nimelt, et just asjastuwiitatud isikud, kellest ära oleneb tööstuse edu, saaks osa puhaskasust. Ma mõtlen siin kõiki ametnikka ja töölisi. Ja mis me weel näeme, siis ei anta osa puhaskasust tööliste olukorra parandamiseks. Kuid isegi bürokratismi juures on asunud walitsejad, näituseks, Wilhelm II, seisukohale, et riigitööstus peab olema eeskujulikum, kui eratööstus, ja riigitööstus ei wõi töölisi nii väga wälja kurnata, kui eraisik. Oleks loomulik, et riigitööstuses üks osa puhaskasust tööstuse tööliste olukorra parandamiseks määrataks. Meie teame, missuguses seisukorras praegu on kaewandustöölised. Neil ei ole kokkukäimise kohti, ma usun, puuduwad isegi waimu arendamise wõimalused, raamatukogudest kõnelemata. Kui nüüd siin 250 miljoni riigi ja rahwa raha pannakse tööstuse põhikapitaaliks, siis wõiks ometi ka nõuda, et kui XX aastasajal puhaskasu jaotama hakatakse, siis osa sellest tööliste olukorra parandamise peale tuleks kulutada, kuid selleks ei ole aga siin ühtegi protsenti üles wõetud. Nii näeme meie, et käesolew põhikiri tahab luua põlewkiwikaewandusele äärmiselt bürokraatlise walitsuse ja ühtlasi peab ta, kui banaalselt ütelda, kindlustama sooje kohti üksikutele inimestele, keda üksik inimene, kaubandus-tööstusminister, selleks kohaseks peab. Kui nii on, siis ei maksa sugugi loota, et see põhikiri iseäralist huwi nende keskel ärataks, et nad oma tööjõudu kuulutades püüaksid seda tööstust paremale järjele tõsta. Kui tahetakse seda kätte saada, siis peaks olema lubatud ka tööstusest osawõtjate tööliste ja teenijate esitus, peaks olema ette nähtud töölistele puhaskasust osasaamine ja kolmandaks, summa tööstuse tööliste ja ametnikkude olukorra parandamiseks.

Aruandja J. Laidoner: Lugupeetud rahwasaadikud! Küsimused, mis üles tõstis lugupeetud eelkõneleja, olid ka rahaasjanduse komisjonis arutamisel ja said seal tagasi lükatud. Kui toonitatakse, et see põhikiri on bürokraatiline, siis nagu ma juba tähendasin, ei saa mitte ütelda, et see põhikiri on mingisugune ideaalne, ja

et seal ei tundu mingisugust bürokraatia mõju. Terwes riigis on weel praegu bürokraatia, kuid ma toonitan aga ainult seda, et see põhikiri on nüüd mitu ja mitu korda vähem bürokraatiline, kui see bürokraatia, mis praegu riigitööstuses maksmas on. Pean toonitama, et selle põhikirjaga suur samm edasi on jõutud bürokraatilisest korrast wabanemise mõttes. Ka eratööstusettevõtetes on osa bürokraatlist korda maksmas. Mis puutub tehnilisesse personaalisse, siis on just juhtimise tsentrum juhatus ja tehnilise personaali käes, aga mitte nõukogu käes, kelle ülesanne on ainult üldiste juhtnõõride andmine ja kontroll, aga mitte otsekohene juhtimine. Igatahes on juhatusel palju suuremad wolitused, kui nõukogul, see on isenesest arusaadaw, sest et juhatus alaliselt seal on, kuna nõukogu ainult aegajalt kokku tuleb. Nii ei ole faktiliselt tehnilisele personaalile mõjuawaldamine mitte ainult wõimaldatud, waid see on tema otsekohene kohustus. Mis puutub füüsilisesse personaali, õigem ütelda, töölisesse, siis ei ole see mitte uus põhimõte ja just meie suures naaberriigis sai see wäga suure hallowa läbi wiidud. Wabrikute komiteed said just sel teel konstrueeritud, et seal oli igalpool tööliseses juhtimisele kutsutud ja selle tagajärjeks oli, et komiteed aitasid suurelt kaasa, et Wene tööstus täielikult surmatud sai. Nii näeme, et igatahes see katse, mis seal tehti, suure tööstuse juures palju rikkamal maal ei õnnestanud ja meil siin wäikeses riigis seda katset korrata ei ole sugugi asjakohane. Nagu ma kord siit kõnetoolilt toonitasin, et kui see katse Wene maal oleks õnnestanud, siis oleks mitte ainult wäike Eesti, waid ka paljud teised riigid sellele järgnenud. Igatahes rahaasjanduse komisjonis oli see küsimus arutusel. Mis puutub töölise olukorra parandamisesse, siis on § 23 punkt d öeldud, et 15 % puhaskasust määratakse riigi õlikiwitööstuse juhatus ja nõukogu liigetele ja wastutawatele ametnikkudele erita suks ja muudeks otstarbeteks. Wabariigi Walitsus määrab seda ja kui ta leiab, et on tarwilik seda puhaskasu mitte ainult neile anda, ja wõib ju olla, et Riigikogus mõned härrad arwawad, et see peab otsekohe Riigikogus ära määratud saama, kuid ma arwan, et walitsus on selleks ametisse pandud ja et temal ka teatawad õigused on, nõnda et see seaduseelnõu sugugi ei takista puhaskasu tarwitada töölise olukorra parandamiseks. See oli

kõik, mis minul wastuwäidete kohta, mis härra Johanson'i poolt ette toodud, ütelda oli.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Kindral Laidoner tõi minu parteiseltsimehe wastuwäidete kohta terve Wenemaa näituseks, kus töölise olukorra parandamiseks suurel wiisil ettewõetud katsed nurja olewat läinud. Härra kindral ei näi teadwat, et seda mitte ainult Wene maal ei ole sündinud, waid ka mujal on töölised eneste huwide eest wõideldes sellesarnaseid nõudmisi esitanud ja teoks teinud.

Näituseks Saksamaal on töölise nõukogud sellekohase seaduse põhjal walitud, kes tööstuses wõi äriajamises töölise huwides kaastegewad on. Austrias on selles asjas kaugemale mindud ja Shweitsis oli see nõudmine juba enne ilmasõda tutaw, ning seal nõutakse tänapäewani wabrikute demokratiseerimist, ja tööstuse demokratiseerimine seisab nimelt selles, et tööstuste juhatamise juures mitte ükski kapitaali omanikkudel ütlemist pole, waid ka inimestel, kes oma kehaliku jõuga seal töötawad. Asjata oleks Wene maal tööstuse lonkamise wõi hukkumise järele ette kuulutada ka meie põlewkiwitööstuse hundikuristikku minemist. Mis puutub töölise olukorra parandamisesse, siis on see küsimus üleilmiline sõna tõsisest mõttes, seda pannakse igalpool tähele, isegi ka Krupp, see suur kapitaalkuningas jagas oma sissetulekutest osa töölisele. Härra kindral ütles siin, et ja, waadake, tööstuse nõukogul jääb ju wabadus puhaskasu protsentide ärajagamiseks, ta wõib seda ka töölise kasuks teha, kuid miks ei ole seda siis põhikirjas ette nähtud? Miks ei wõi siis põhikirjas ära määratud olla, et niisugune protsent määratakse töölisele kasulikkudeks otstarbeteks? Kui ühes asjas wabadusega läbi saadakse, siis peab ka teises asjas nii läbi saadama, ja loomulikult poleks siis ka waja põhimäärust üldse ette seada. Kui juba põhikirjas ära määratakse, kes peab riiklist põlewkiwitööstust juhatama ja puhaskasust osa saama, siis on, minu arwates, üsna loomulik, et ka teised asjaolud, mille peale minu parteiseltsimees ja mina siin tähelpanu juhtisime, põhimääruses ära tähendatud oleksid? Mina teen ettepaneku seda seadust küll esimesel lugemisel wastu wõtta, kuid I ja II lugemise wahel komisjoni anda wastawate paranduste sissewiimiseks.

L. Johanson (sd.): Aruandja tähendas siin, et juhatus on ka tehniline esitus, kuid jättis nimetamata, et peale juhatuse on tegewad veel teised tehnilised jõud, kuid nendel teistel tehnilistel juhtiwatel jõududel ei ole mitte wõimalust oma esitust juhatusesse saata. Juhatus seisab koos kolmest inimesest, keda nimeatab anetisse Wabariigi Walitsus. Tähen-datud isikud ei pruugi mitte spetsialistid olla põlewkiwitööstuse alal. Teisest põhi-mõttest aga välja minnes, kui tahetakse tööstuse etteotsa paigutada asjatundjad, sest peale juhatuse on veel wabrikutes üksikute tööalade juhatajad, siis oleks loomulik, kui ka nende esitus saaks juhatuses-tusest osa wõtta, niisama ka tööliste-esitus. Mis puutub nüüd puhaskasu jaotus-esse, siis ei saa mitte seda ütelda, et sel-leks Wabariigi Walitsusele selle põhikirja järele wabadus oleks jäetud. Kõigi aruan-nete kokkuseadmine on sellesama nõu-kogu hooleks ja see saadab oma proto-kollid kinnitamiseks kaubandusministrile, ning lõpuks pannakse siis tulude ja ku-lude eelarwe Wabariigi Walitsusele kin-nitamiseks ette. Puhaskasu jaotab nõu-kogu. See jaotus sünnib umbes nii, nagu Eesti pangaski nõukogu enese algatusel ja enese äranägemise järele. Teist wõi-malust jäetud ei ole. Mis puutub nüüd sõ-nadesse „muudeks otstarbeks“, siis ei tähenda see veel mitte seda, et nüüd pu-haskasu hakatakse jagama ka töölistele, waid selle all wõib mõista ennem mõne-suguse „söömingu“ wõi „olengu“ korral-damist, nõndanimetatud „esitamist“, ainult see wõib see „muu otstarbe“ olla. Kui nüüd tahetakse tööliste olukorra paranda-mist nende sõnadega ära tähendada, siis on küll see seletus liig kauge.

Juhataja **A. Kerem**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Laidoner**: Lugu-peatud rahwasaadikud! Mis nüüd puutub ettepanekusse, et seda seadust komis-joni tagasi anda sellekohaste paragrah-wide ümbertöötamiseks, millede kohta siin sõna wõetud on, siis kordan veel, et need küsimused on juba rahaasjanduse komisjonis läbi arutatud ja kui see sea-dus nüüd jälle rahaasjanduse komisjoni tagasi antud saab, siis on loomulik, et ra-haasjanduse komisjon sellesama otsuse teeb, kui ta mitte ümber walitud ei saa. Ma saan aru, kui üht küsimust pole kom-misjonis arutatud, ja ta siis komisjoni tagasi antakse, kuid need küsimused said kõik läbi arutatud, ja minule paistab täitsa

arusaamatu, kui nüüd komisjon äkki teise otsuse teeks oma praeguse koos-seisu juures, teine asi siis, kui ta ümber walitud saab. Kõike seda arwesse wõttes waidlen mina selle ettepaneku vastu, et see seadus saaks komisjoni tagasi an-tud ja teen ettepaneku seda seadust esi-mesel lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **A. Kerem**: Peale kom-misjoni ettepaneku on veel järgmine ette-panek rkl. Mihkel Martna poolt: „Seadus-eelnõu I lugemisel vastu wõtta, kuid ra-haasjanduse komisjonile tagasi saata: 1) et ka tööliste seast usaldusmehi juhatus nõukogusse walida lasta; 2) et puhaska-sust teataw protsent tööliste olude pa-randamiseks määrata.“ Kuna rkl. Martna ettepanek esimeses osas wastab kom-misjoni ettepanekule, siis panen nad ühi-selt hääletamisele. Rkl. Martna ettepa-neku teine osa, mis komisjoni tagasi-andmise ettepanekut sisaldab, tuleb eriti hääletamisele. (Hääletatakse.) Sea-duseelnõu on I lugemisel vastu wõetud. Panen hääletamisele ettepaneku — eelnõu rahaasjanduse kom-misjoni tagasi anda. (Hääletatakse.) Ettepanek on poolt saanud 25 häält ja vastu 25. Sellega on ettepanek tagasi lükatud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorra-punkti juurde.

8. Wene seaduste Üldise kom-misjoni aru-kogu X kõite I osa andja **A. Pal-tsiwiilseaduste** andre: Wene sea-duse kogu X kõite §582 muutmise sea-dus — I lugemisel. I osas § 858 on ette

nähtud eraomanduse wõõrandamine Bal-timaal. Tasumaksmise kord wõõrandatud waranduste eest on X kõite mitmes para-grahwis ette nähtud. Seal on ette näh-tud üldine komisjon, kes tasu peab hin-dama ja sellest määrama. Praegusel kor-ral ei ole aga wõimalik komisjoni niisuguses koosseisus moodustada, sellepä-rast on Wabariigi Walitsus ette pannud seda Eesti olude kohaselt muuta ja eriti tungiwalt tarwidust leidnud ühte para-grahwi, nimelt § 582, muuta. Üldine kom-misjon on selle ettepaneku läbi waada-nud, heaks kiitnud ja paneb ette seda sea-duseelnõu I lugemisel vastu wõtta.

Juhataja **A. Kerem**: Panen kom-misjoni ettepaneku hääletamisele. (Hää-letatakse.) Ettepanek on näh-tawa enamusega vastu wõetud.

9. Sõjakannatanutele ehitusmaterjaali andmise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson** (loeb): Sõjakannatanutele ehitusmaterjaali andmise seadus.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 1. Wabariigi kodanikkudele, kelle hooned wabadussõja ajal sõjategewuse läbi põlenud wõi lõhutud, antakse nende hoonete ülesehitamiseks ja parandamiseks riigi metsadest ehitusmaterjaali põllutöeministri poolt kindlakstehtud ülemmäärana piirides 1920 a. II poole taksi ühe wiendiku hinna eest.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 2. Neile § 1 tähendatud kodanikkudele, kes metsade peawalitsusest on saanud ehitusmaterjaali wõlakohustuste vastu, antakse ühe wiendiku ostuhinna äramaksmise järele wõlakohustused tagasi.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 3. Selle seaduse alla ei kuulu need wabariigi kodanikud, kellele ehitusmaterjaali on antud wõi antakse Wabariigi Walitsuse poolt ajutise walitsemise korra § 12-a põhjal 1. juulil 1921 a. wastuwõetud määruse põhjal („Riigi Teataja“ nr. 58, 1921 a.)

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 4. Selle seaduse tegelik elluwiiimine sise-ministri poolt antud juhtnõõride järele on maakonna- ja linnawalitsuste kohuseks.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu wõetud. III lugemise lõpul panen terve seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse. Seadus on nähtawa enamusega III lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

10. Koosolekute seadus — III lugemisel. Üldise komisjoni aruandja **A. Palwadre:** (loeb): Koosolekute seadus.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) Seaduse pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 1. Kõigil Eesti wabariigi kodanikkudel, samuti ka seaduslikus korras registreeritud wõi asutatud ühingutel ja liitudel on õigus koosolekut pidada, nii lahtise taewa all kui ka kinnistes ruumides.

Awaliku rahu ja julgeoleku huwides on koosoleku pidamise õigus ja wabadus piiratud käesolewa seaduse alljärgnewate paragrahwidega.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 2. Täna watel ja awalikkudel platsidel wõib koosolekuid pidada niiwõrd, kui nad waba liikumist ei takista.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 3. Koosolekuid ei wõi pidada: 1) rööbasteedel; 2) ilma sellekohase lubata lahtise taewa all poolekilomeetrilises kauguses hoonetest, kus Riigikogu wõi Wabariigi Walitsus tegelikult asuwad ja majade ees, kus asuwad wälisriikide diplomaatilised esitused wõi wabariigi kaitsewäeosad.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 4. Koosolekuid wõib pidada kinnistes ruumides igal ajal. Lahtise taewa all on koosolekute pidamine kella 11 õhtul kuni kella 6 hommikul keelatud.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 5. Koosolekutel ei tohi sõjariistus isikuid wiibida, wälja arwatud need, kes ametikohuste täitmise tõttu koosolekul wiibiwad ja kui neil sõjariistade kandmiseks ametipoolset sellekohane õigus.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 6. Koosolekute kokkukutsujateks ja koosolekute juhatajateks wõiwad olla täisealised kodanikud, kelle õigused seaduse wõi kohtuotsuse põhjal kitsendatud ei ole.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 7. Koosolekute üle peawad kokkukutsujad teatama linnades politseiülematele ja maal ning alewites kohalikkudele politseijaoskonna ülematele wõi maakonna politseiülematele selle järele, kes neist lähemal asub, kirjalikult wõi isiklikult suusõnaliselt vähemalt:

1) 12 tundi enne koosoleku algust, kui koosolekut kawatsetud pidada lahtise taewa all.

2) 6 tundi, — kui koosolekut kawatsetud pidada kinnises ruumis.

Märkus: Kui kawatsetakse pidada terve rida koosolekuid, siis wõib selles paragrahwis ettenähtud korras enne esimest koosolekut kõikide kawatsetawate koosolekute kohta teha üldine teadaanne, kuid ainult raioonis, mis kuulub politseiülemale alla, kellele teadaanne esitatakse.

J. Piiskar (is.): Kordan teisel lugemisel tehtud ettepanekut, selle paragrahwi lõpuosa redigeerida teisiti, nimelt selle paragrahwi esimese lõike lõpust ära jätta neli viimast rida ja see lõpp redigeerida järgmiselt „Politseiülematele kirjalikult wõi suusõnaliselt vähemalt kuus tundi enne koosoleku algust“, selle asemel nagu praegu on, kus koosolekute kohta lahtise taewa all tuleb teatada 12 tundi enne koosolekut, sest kui võimalust on ühe koosoleku suhtes 6 tunniga teada saada, et koosolek peetakse, siis saab sellest teise kohta niisamuti. Siin on juba tähendatud eelmisel korral, et teinekord wõiwad puhttehnilised raskused selleks tekkida sel lihtsal põhjusel, et näituseks, rahwast wõib rohkem kokku tulla, kui koosoleku ruum ära mahutada suudab, siis tuleb koosolek paratamatult wiia üle kinnisest ruumist lageda taewa alla, mida seadus iseenesest ei takista. Siin wõib aga teadaande aeg takistuseks saada. Wõib olla, et seda ei saa mitte 12 tundi enne koosoleku algust ette näha,

waid kümme ehk vähem tundi. Kui teadaannet siin seaduses nõutakse, siis peab küll sellel see iseloom olema, et politsei walweaparaat koosolekute pidamisest üldse teada saaks. Siis on aga 6-tunnilisest tähtajast kõikide koosolekute kohta küllalt.

Juhataja **A. Kerem:** Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Palwadre:** Il lugemisel ma kandsin ette üldise komisjoni seisukoha ja juurde lisada sellele midagi ei ole. Tahan ainult weel selle arwamise kohta, et ühes kohas 12, teises 6 tundi nõutakse, tähendada, — kuigi ma üldise komisjoni nimel seda ettepanekut toetada ei saa — et minul on ka niisugune arwamine, et kui wõiks abinõusid tarwitusele wõtta ühel korral, siis seda wõiks teha ka teisel korral. Kui wastaw wõim teab, et koosolek kokku tuleb, siis kas ta seda 6 tundi warem wõi hiljem teada saab, see ei wõiks suuri takistusi teha, et seda aega ühtlustada. Üldise komisjoni nimel ma aga selle härra Piiskar'i ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja **A. Kerem:** Rkl. Piiskar'i poolt on järgmine ettepanek tulnud: § 7-da esimese lõike lõppu redigeerida järgmiselt: „politseiülematele kirjalikult wõi suusõnaliselt vähemalt 6 tundi enne koosoleku algust.“ Ma panen selle rkl. Piiskar'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Mulle paistab, et enamus on vastu. (Wahelhüüe: Palun hääled ära lugeda! Loetakse hääli.) Ettepanek on 26 häälega 24 vastu tagasi lükatud. Panen § 7 sel kujul, nagu ta il lugemisel vastu wõeti, hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 7 vastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 8. Teadaandes tuleb ära tähendada koosoleku koht, aeg, koosoleku aine, koosoleku kokkukutsuja isiku nimi ja perekonnanimi ning elukoht, kui koosoleku kokkukutsuja on ühing wõi liit, siis tema wastutawa esitaja nimi ja perekonnanimi ning elukoht. Kui on ette nähtud koosoleku juhatus, siis tulewad üles anda kõikide juhatusliikmete kohta samad teated.

Märkus. Teadaanded ei käi tempelmaksu alla.

J. Piiskar (is.): Ma kordan ka selle paragrahwi juures il lugemisel tehtud

ettepanekut, mille järele paragrahw tuleks järgmiselt redigeerida: „Teadaandes tuleb ära tähendada koosoleku koht, aeg, koosoleku aine ja koosoleku kokkukutsuja.“ Kõik muu selles paragrahwis kuni märkuseni sisaldab üksikasjalisi andmeid, mis koosoleku kokkukutsumise keerulisemaks teevad ja politseile suuremat selgust ei võimalda. Il lugemisel tähendati, et need teated, mis selles paragrahwis koosoleku kokkukutsuja ja koosoleku juhatuse kohta nõutakse, mitte hädapärast tarvilikud ei ole — miks neid siis seaduses nõuda.

Juhataja **A. Kerem**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Palwadre**: Selle paragrahwi lõpp pakub koosoleku kokkukutsujale teatawa kindlustuse, nimelt võimaldab koosoleku kokkukutsujale koosoleku juhatust oma kätte võtta. Kes seda mitte ei taha, sellel ei tarwitse neid teateid anda, mida selle paragrahwi teine pool nõuab. Tähendab, wiimasel juhtumisel võib täiesti leppida Riigikogu liikme Piiskar'i ettepanekuga. Kuid tähendan weel kord, et selle paragrahwi teine osa kindlustab teatawaid wabadusi koosoleku kokkukutsujale. Üldise komisjoni nimel ei saa ma rkl. Piiskar'i ettepanekuga ühineda.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Enamusega on rkl. Piiskari ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele komisjoni ettepaneku. (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamusega komisjoni redaktsioonis wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 9. Teadaande wastuwõtmise üle antakse koosoleku kokkukutsujale wõi wiimase poolt teadaandes wolitatud isikule wiivitamata maksuta kwiitung.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 10. Teadaandeid ei nõuta:

1) Riigikogu, linna, alewi, maakonna ja waldade omawalitsuste walimiseelsete koosolekute kohta ametlikult walimiste wäljakuulutamise päewast kuni walimiste lõpuni;

2) koosolekute kohta, millede üle publikumile awalikult teada antud politseiülema poolt selleks määratud awalikkude kuulutuste kohtadel, ehk linnades ühes kohalikus ajalehes wastawalt § 7 ettenähtud tähtaegadele ja § 8 äratähendatud sisuga.

M. Neps (sd.): Il lugemisel tein selle paragrahwi teise punkti kohta paranduse, et lauses „... ehk linnades ühes kohalikus ajalehes“ sõnad „linnades ühes kohalikus“ wälja jäetaks. Sel puhul arwati, et kui paragrahw minu parandusega wastu wõetakse, siis politseil wõimalik ei ole, kui koosolekut kusagil kaugel peetakse, õigel ajal koosolekust teateid saada. Selles mõttes peaks siia juurde lisama sõnad „ühes kohalikus“. See peaks küllalt wõimalust andma õigel ajal koosolekust teada saada. Sellepärast panen ette selles paragrahwis teises osas „ehk linnades“ asemel wõtta „wõi“.

Siseminister K. Einbund: Austatud rahwasaadikud! Palun selle paragrahwi juures arwesse wõtta, et selle paragrahwi elluwimine, kui ta niisugusel kujul wastu wõetakse, nagu rkl. Neps ette paneb, peaaegu wõimatu tahab olla. Siin tuleb silmas pidada, et ajaleht politseiülemal 6 tunni jooksul peale ilmumist peab käes olema, et politseiülem õigel ajal koosolekust wõiks teada saada. Kuigi teatawas maakonnas ajaleht ilmub, siiski on wõimatu, et ajalehte 6 tunni jooksul suudetaks igasse maakonnaosasse saata. Ma kuulen Riigikogu liigetelt ütelusi, et Kuressaare kohta olewat kohalik ajaleht „Postimees“. Kuigi meie wõtame, et Kuressaare kohta on kohalik ajaleht „Saaremaa“ wõi Kuressaare „Waba Maa“, (Naer.) niisugune ajaleht wist ilmub Kuressaares. (Naer.) Niisugusel korral ei wõi selle peale mõelda, et ajaleht jõuaks Kuressaarest 6 tunni jooksul Muhumaale wõi kuhugile teise Saaremaa otsa. Ma ei arwaka, et praeguse olukorra juures „Postimees“ 6 tunni jooksul wõiks jõuda Wasknarwa, poole Tartumaa serwa. Telefoni kaudu seda ka teha ei saa.

Juhataja **A. Kerem**: Lõpusõna on aruandjal. Aruandja sõna ei tarwita. — Rkl. Neps'i poolt on parandus tulnud selle paragrahwi kohta, nimelt p. 2 sõnade „ehk linnades ühes kohalikus ajalehes“ asemele panna „wõi ajalehes“. Ma panen rkl. Neps'i paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Rkl. Neps'i ettepanek on tagasi lükatud.

Panen § 10 aruandja poolt ettekantud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamusega wastu wõetud aruandja poolt ettekantud kujul.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 11. Rahwuswaheliste kongresside ja konverentside kokkukutsumiseks antakse luba siseministri poolt.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 12. Igal koosolekul peab olema juhatus. Juhtumisel, kui teadaandes juhatus ette ei ole nähtud ja koosoleku kokkukutsuja koosolekule ette ei pane juhatus walida, on koosoleku juhatajaks koosoleku kokkukutsuja.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Palwadre** (loeb): § 13. Koosoleku juhatus peale pannakse:

- 1) walwe koosoleku korra järele ja selle üle, et koosolek wastaks teadaandele,
- 2) koosolekult isikute eemaldamine, kel õigust ei ole koosolekul wiibida,
- 3) kuritegewusele ässitawate ning kuriteoliste kõnede ja waidluste lõpetamine, samuti ka koosoleku enese lõpetamine, kui juhatus poolt tarwitusele wõetud abinõud tagajärjetuks jäänud.

J. Piiskar (is.): Juba II lugemisel tähendasin ja juhtisin tähelepanu selle peale, et selles paragrahwis on nõudmised ülesse wõetud, mida koosoleku juhatajal ehk kokkukutsujal sisuliselt wõimatu täita on. Raske on koosoleku juhatajal ehk kokkukutsujal saada neid teateid, mida tema peale pandud ülesanne temalt nõuab. Näituseks on koosoleku juhatajal täiesti wõimatu isikut, kellel koosolekul wiibimiseks õigust ei ole, koosolekult eemaldada, sellepärast, et temal wõimatu teada on, missugused isikud koosolekule on ilmunud. Seda wõiks tema teha ainult sel korral, kui ta seesugusest õiguseta isikust teada saab. Teist nõudmist, et koosolek peab sisuliselt teadaandele wastama, et ta selles ehk teises küsimuses, mida arutatakse, mitte üle piiri ei lähe, kui koosolekut mitte ära keelata ei taheta lasta, on täiesti sisuta nõudmine. Mis aga puutub

kolmandas osas ettenähtud ülesannetesse, — kuritegewustele ässitamisesse ja waidluste lõpetamisesse jne., siis ma tähendasin juba II lugemisel, et see on mõiste, mida wäga mitmet wiisi wõib seletada selle järele, missugusesse kohtuasutusse see arutamisele läheb, kas harilikku kohtuasutusse, ehk sõjakohtusse. Seda nõuda koosoleku juhatajalt, et ta wõiks kunni peensusteni silmapikkiselt otsustada, kas teatud ülesastumine sisaldab seda, mida wõib teatawa paragrahwiga alla wiia, on wõimatu. Harilik jurist ei saaks sellega ka mitte hakkama. Seda wõib ainult otsustada hästiwilunud ja kiireltotsustaja jurist. Osalt erajutuajamisel, osalt II lugemisel tähendati, et harilik tee peaks olema sarnaste küsimuste hindamiseks, — politsei appi wõtta. Politsei ei saaks ennast mitte segama koosolekusse, ta pöörab ainult koosoleku juhataja poole ja juhib selle tähelepanu nimetatud üleastumise peale. Tehtud märkuse järele teeb koosoleku juhataja wastawa korralduse. Käesolew seadus paneb aga selle ülesande koosoleku juhataja peale. Kui kellegil tuleb wastust anda, siis põhjendakse seda ikkagi seaduse täpise nõudmisega. Öeldakse, et see on koosoleku juhataja ülesanne kõrvaldada inimest, kellel seal õigust ei olnud wiibida. Ehk küll koosoleku juhataja seda mitte ei teadnud ja see alles pärastpoole selgus, siiski peab tema selle eest wastutust kandma. Ei saa aru, mida selle paragrahwiga õieti kätte tahetakse saada. Wastutust peab see kandma, kes seadust on rikkunud. Kas tema koosoleku juhataja on wõi mitte, see ei puutu asjasse, kuid mispärast kistakse kõrwalised isikud hulka, ja seotakse neid ülesandega, millest neil aimu ei ole, millest nad huwitatud ei ole, milles nad osanikud ega kaasteadlased ei tarwitse olla ja mille kõrvaldamine üle nende wõimupiiri käib. Kordan seda ettepanekut, mis ma II lugemisel tegin, nimelt wõtta § 13 wastu järgmiselt: „Koosoleku juhatus peale pannakse walwe koosoleku korra järele.“

Siseminister K. Einbund: Käesolew koosolekute seadus toob meie karistuse normidesse muudatusi. Olewad karistuse normid ei ole mitte kohandud wabale koosoleku korrale. Kogu weneaegse korra juures pandi politsei peale koosolekute üle järelewalwe, millest tekkisid alalised hõõrumised politsei ja kodanikkude wahel. Politsei wõis koosolekuid igal ajal ära lõpetada. Olukord kunni wii-

mase ajani kippus niisuguseks minema, et koosolekutel lõpulik otsustaja oli politsei, aga mitte see kodanik ise, kellel oleks pidanud olema võimalus antud koosolekut wabalt juhtida ja selle eest ka wastutaw olla. Igalpool, kus koosolekute wabaduse ja kodanliste wabaduste kord maksab, võimaldatakse kodanikkudele oma õigusi tarwitada, aga sealjuures pannakse nende peale ka teatawad kohustused, et siis, kui nemad niisugusest ja niisugusest korrast üle astuwad, nemad selle eest loomulikult ka wastutust kannawad. Nad teawad, et kui nemad enda hulgast korrapidajad waliwad ja kui need korrapidajad kuritegewust ära ei hoia, nemad selle eest ka teatawat wastutust kannawad. Nõnda siis, kui ühest küljest on lai wabadus antud, siis teisest küljest kodanikud peawad oskama seda wabadust ka niiviisi tarwitada, et nemad teiste wabadust ei piira ja igauks, kes teise wabadust piirab, loetakse juba wastawa karistuse wääriliseks. Nõnda järgnewad siis kõigile neile üksikutele materjaalsetele normidele loomulikult ka weel trahwiseaduses wastawad normid, nii et eksitustele koosolekute korra kohta wastawad trahwid järgnewad, mis trahwiseaduses üksikasjaliselt normeeritakse. Praegu puuduwad meil weel sellekohased trahwi normid. Kohtuministeerium asub otsekohe nende wäljatöötamisele niipea kui see seadus wastu on wõetud. Kui need normid wälja töötatud on, siis wõime lähemalt selle üle kõneleda, missugune ulatus ühele ehk teisele normile osaks wõiks saada. Põhimõte selles materjaal-seaduses peaks aga niisuguseks jääma, kui ta siin esitatud on. Meil maksab ju teatawasti kord, et ükski kodanik ei wõi ennast seaduse tundmatusega wabandada ja sellepärast, kui tema on walitud korrapidajaks ja tema nüüd neid enese peale wõetud kohuseid ei täida ja kogu tema juhatuse all olew koosolek kaldub kuritegewusele, siis on ikkagi juhatuse see, kes seda takistama peab, kes ise oma korrapidajate kaudu koosoleku järele walwama peab. Politsei on ikkagi ainult wiimane abinõu. Mida rohkem meie siin suudame politseid kõrwaldada ja endid sunnime ise korda pidama, seda ideaalsem saab ka meil edaspidi wabaduste tarwitamine ja koosoleku kord olema. Selles asjas peame aga weel wäga ja wäga edenema ja progresseeruma. Kui kuulda seda, mis meie äärmised pahempoolsed enesele koosolekutel lubawad, siis peame ütlema, et meie seda teistes kodanliste

wabadustega maades ei kuule. Kusagil ei kutsuta nõnda sõna kaudu kuritegewusele, kui seda meil tehtakse. See tuleb sellest, et nemad meil äärmist wabadust tunnewad. Wäljamaal saab kõneleja palju parema resultaadi kätte, kui meie pahempoolsed seda saawad, aga tema kõneleb nii, et see mitte kuritegewusline kõne ei ole. Wäljamaal on pahempoolsed juba kordkorralt õppinud tsiwiliseeritud isikuna wälja astuma, mida meie äärmine pahempool weel ei oska. Siiski peab ütlema, et meil selles ka pisut paremust on märgata. Sellepärast peab see seadusepress wõi wabadusepress korrapidaja peale pandud olema, et tema teaks, et sel korral, kui tema omale midagi keelatud lubab, sellele wastaw karistus järgneb. (W. L i n n a m ä g i (kristl.): Kes otsib, see leiab. Naer.) Nii järk-järgult läheb koosolekute kord ikka paremaks ja lõppude lõpuks tuleb see kasuks ka riigiwastastele elementidele, sest nemad saawad seda rohkem kätte, mida rohkem nemad lubaduse piirides enese asju ajawad, sest seda kaugemale wõiwad nemad siis minna. Kui nad aga liiga järsku talitawad, siis satuwad nad kohtu alla. (Naer.)

J. Piiskar (is.): Härra siseminister arwab, et käesolew seadus ka riigiwastastele elementidele kasuks on ja tahab nähtawasti sellega riigiwastast elementi edendada, kaswatada ja tugewaks teha. (Naer. W. L i n n a m ä g i (kristl.): T i n g i m a t a. Naer.) See on tema asi. Kui nüüd aga edasi minna, ja waadelda lubadust, mis härra siseminister andis, et tulewad teised seadused, kus üksikasjaliselt kindlaks määratakse karistusnormid, mis ühe wõi teise paragrahwi mittetäitmise korral peale pannakse ja siis wõib see kõik ju nii olla, et neis lahendatakse siis ka praegu wastamata küsimused. (Siseminister K. Einbund: Härra Piiskar, selle seadusega ei saa weel kedagi karistada.) Jah, see on päris selge. Aga waadake, just selles see raskuspunkt ongi, et siin fikseeritakse teataw küsimus, siin määratakse süütegu ära. Ma juhtisin juba tähelpanu selle peale, et siin on paragrahwis sarnased osad sees, iseäranis p. 2-s ja 3-s, mille wastu eksimine ei eelda weel kuritegelist elementi harilikus mõttes, nagu seda mõista, kui üks inimene teadlikult millega wastu talitab, kui temal selleks teataw huwi on, ehk ta lihtsalt tahab selle wastu teha. Selle paragrahwi wastu eksijaks

wõib aga enese kõige parema tahtmise vastu saada. Wõtame, näituseks, p. 1. Ma küsin otsekohe, missugune mõte oleks karistust peale panna selle paragrahwi 1. punkti wiimase osa tingimuse pärast, milles öeldud, et koosoleku juhataja peale pannakse walwe selle järele, et koosolek wastaks teadaandele. Näituseks, teadaandes on öeldud, et koosolek kokku kutsetakse selle ehk teise küsimuse arutamiseks. Kui nüüd mõnesugustel põhjustel koosolekul ka teised küsimused arutusele tuleks, mis samuti legaalsed, kas oleks see siis kuritegu. (Siseminister K. Einbund: Mitte kuritegu, waid seadusest üleastumine.) Küll Teie ka selle jaoks paragrahwi leiata. Kas oleks see kuritegu, kui näituseks koosolek on kokku kutsutud linakaswatuse küsimuste arutamiseks, selle asemel aga kartulikaswatusest räägitakse ehk kui teadaandes on nimetatud loomakaswatamine, selle asemele aga wäikemaapidamisest kõneldakse. On niisugune ainewahetus riiklise tähtsusega kuritegu, mis karistust nõuab? Asja ei tohiks nii bürokraatiliselt wõtta, sest see ei ole siis enam koosolekute korraldamine teadaande korras, waid äärmiselt kitsendud korraldamiswõimalus. Härra siseminister ütles, et igal kodanikul, kel teatawad õigused, on kohus selle eest hoolitseda, et wabaduse piiridest mitte üle ei minda. Sellega ühenduses peab koosoleku korra eest wastutus mitte politsei, waid koosoleku juhataja peale langema. Sellel kõigel on, nagu ma juba tähendasin, wäga weniw mõiste. On koosoleku wabadus, kuid sarnastel tingimustel ei riskeeriks keegi koosoleku juhatast oma peale wõtta. Maakonnas ehk terwes riigis leiduks waewalt 2—3 isikut, kes koosolekut juhata wõiksid. Seaduses on öeldud, et ühtegi koosolekut ilma juhatajata pidada ei tohi, aga kust wõtta elukutselisi juhatajaid? Sõnad koosoleku wabadusest jääwad ainult ilusateks sõnadeks. Eesti riigi kestes on terve rida protsesse, mis alles lõpetamata, kus ühed tunnistajad ütlewad, et nad seda ehk teist kuulnud, teised aga tagasi ajawad. Sarnasel juhtumisel pole selge, kas koosolek kaldus kuritegewusele. Alles hiljuti olin ühe juhtumise pealtnägija, kuidas sõna küsis keegi, kellest teatakse, et ta natuke „muudulik“ olla. Juhataja, seda mitte teades, andis sõna. Kõneleja tõi paar lauset kuuldawale, mis politsei arust kohased ei o'nud. Kas wõib sellest järeldusi teha, kui inimene wainlise arenematuse tõttu

paiskas mingisuguse lause wälja, kuid fakt on olemas, et inimene seda ütles. Kui siseminister arwab, et sarnaste sisuta määrustega seltskonda kaswatada wõib, siis on see halb abinõu. Seltskond areneb ise, nagu iga arenew organism, aga üle põlwe murda ei saa. Karistusnormidega ei saa küsimust lahendada ja sellepärast on tarwilik, et seaduses sarnaseid nõudeid ei oleks.

Siseminister K. Einbund: Meie ei wõi mitte korrapidajat aparati nii wäga koormata, et ta igale koosolekule korra järele walwamiseks peaks ilmuma. Koosolekute teadaandmise järele wõib juba järeldada, kui palju sinna rahwast tuleb ehk kas seal korrarikkumist oodata. § 3. kohta teen faktilise märkuse, et koosoleku juhataja wastutusele wõtmine selle eest, et ta kuritegewuslikka kõnesid ei kõrwaldanud, wõib sündida ainult peale selle, kui kohus kuritegu selgitanud. Alles peale selle wõib selle üleastumise eest koosoleku juhataja vastu süüdistust tõsta.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on komisjoni aruandjal.

Aruandja A. Palwadre: Riigikogu liikme Piiskar'i ettepanek ei lähe sisuliselt lahku sellest ettepanekust, mis üldise komisjoni poolt on esitatud. Üldises komisjonis mina isiklikult esialgu ka toetasin seda ettepanekut, et sellesse paragrahwi jääks ainult üks punkt, nimelt, et koosoleku juhataja walwab ainult korra järele. Kuid wiimaks ei leidnud ma tarwiliseks wastu waielda paragrahwile sellel kujul, nagu ta on esitatud Wabariigi Walitsuse poolt, sest kui leppida sellega, et walwe koosoleku korra järele pannakse koosoleku juhataja peale, siis peab sisuliselt leppima ka sellega, mis punktides 1, 2, ja 3 öeldud on. Sest milles see korra järele walwe siis seisab? See tähendab seda, et kord peab igapidi peetud olema. Tähendab, kui teadaanne on antud, siis korra üle walwaja peab hoolitsema, et koosolek wastaks teadaandele. Teiseks, kui koosolekust on keelatud teatawatel isikutel osa wõtta, siis peab korrajärelewalwaja walwama, et need koosolekult saaks kõrwaldatud, kellel seal õigust ei ole olla. Kolmandaks, kui kõnesid peetakse, mis ässitawad kuritegewusele, siis peab niisamuti korrajärelewalwaja neid kõnedepidajaid korrale kutsuma.

Ma oleks aru saanud, kui rkl. Piiskar oleks paranduse teinud selles mõttes, et

walwe koosoleku korra järele pannakse politseiesitaja peale, kes koosolekul peab viibima. Kui aga peetakse tarwilikuks, et mitte politsei, waid koosoleku juhataja peab korda pidama, siis selle korrapidamise mõiste enese hulka käiwad juba kõik need momendid, mis siin punktides 1, 2, 3 üles on loetud. Selles mõttes ei ole Riigikogu liikme Piiskari parandusel mingisugust mõtet, ja sellepärast ei saa ma komisjoni nimel ühineda rkl. Piiskari ettepanekuga. Teisel lugemisel ma muuseas tähendasin üldise komisjoni nimel, et need kartused, mis rkl. Piiskar esile toob selle paragrahwi juures, mitte nii väga põhiendatud ei ole. Neid ma kordama ei hakka.

Juhataja A. Kerem: Rkl. Piiskari poolt on ettepanek tehtud § 13 järgmiselt redigeerida: „Koosoleku juhataja peale pannakse walwe koosoleku korra järele.“ Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on vastu. Sellega on see parandus tagasi lükatud.

§ 13 tuleb hääletamisele sarnasel kujul, nagu ta teisel lugemisel vastu on wõetud. (Hääletatakse.) Wähemus on vastu. Sellega on § 13 vastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 14. § 7 tähendatud politseiwõimud wõivad koosolekule oma esitaja saata. Politseiesitaja peab koosolekule ilmuma ametiwormis ja koosoleku juhatusel oma ilmumisest teatama.

Temale antakse koosolekul juhatusel läheduses koht.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 15. Politseiesitaja lõpetab koosoleku:

1) kui seda palub koosoleku juhatus, 2) kui koosolek omab otsekohe awalikku julgeolekut ähwardawa iseloomu, 3) kui koosolekul ette tulewad wägiwaldsed kokkupõrkamised ja 4) neil juhtumistel, mis selle seaduse § 2. ette nähtud.

M. Neps (sd.): Selles paragrahwis on punkt teine sarnane, mis tegelikus elus wõib arusaamatusi tekitada. Ja sellepärast soowiks mina, et komisjoni aruandja siin otsekohe lähemalt selgitaks, kuidas seda punkti interpreteerida tuleks. See seletus jääks Riigikogu koosolekute

protokolli seadusliku motiwiina, mida tarwilisel korral wõiks sealt waadata, kui selle punkt teise põhjal mingisuguseid arusaamatusi tekiks. See ei ole mitte nii väga tähtsuseta, sest siin selles punktis on öeldud „kui koosolek omab otsekohe awalikku julgeolekut ähwardawa iseloomu“, sellest wõib politsei koha peal just nii aru saada, kuidas tema arusaamine on. Üks wõib ühest ägedamast kõnest juba arusaamisele tulla, et nüüd on riik juba hädaohus ja lõpetab koosoleku, kuna teine kes rohkem külmawerelisem on, laseb koosolekut edasi pidada. Kõigi sellepärast soowiks mina komisjoni aruandja seletust ära kuulata.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Palwadre: Selle paragrahwi teine punkt annab diskussiooni wõimu politseiesitajale, kes koosolekul on ja on ka wõimalik, et selle wõimu tarwitamisel wõib kuritarwitust ette tulla. Ära hoida seda on väga raske ja lähemalt interpreteerida, mis punkt teise all mõistetakse, täpisealt ei saa. Ma wõin ainult konstateerida seda, et üldises komisjonis kaaluti seda küsimust ja leiti, et siin on teataw hädaoht, et see punkt wõib politseiesitaja kiusatusse wiia, oma wõimu kurjasti tarwitada. Komisjonis arwati, et seda punkti tuleb tarwitada ainult sel korral, kui koosolek omab awalikku julgeolekut ähwardawa iseloomu, nimelt selles mõttes, kui koosolijad on walmis aktiivsele rahurikkumisele asuma ja seda ka üle kandma väljaspoole koosoleku ruume. Selle punkti all ei tule mitte mõista kõnede kordasaadetawaid suusõnalisid süütegusid, mis teatawate nuhtlusseaduste paragrahwide alla käiwad, kuigi need kõned väga ägedad oleks, kui aga nad koosolijatele weel ei anna tõuget otsekoheaseks asumiseks mingisugusele kuri-toele, ja koosolijad terwes kooseisus wõi enamuses selleks walmisolekut ei awalda. Need on üldjoontes motiivid, millel see punkt vastu wõeti, kuid kindlasti seda punkti ära määrata ei ole wõimalik, ja lähemaid seletusi tema kohta ma ei tea anda.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 16. On politseiesitaja koosoleku lõpetanud, peab ta kirjaliku protokolliga tegema,

ära tähendades koosoleku lõpetamise põhjused. Politseiametnik peab koosoleku juhatajale, või kokkukutsujale nende soovi peale protokollist ära kirja andma.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 17. Koosolijad peavad otsekohe laiali minema, kui koosolek lõpetatuks tunnistatud. Wastasel korral sunnitakse neid seda tegema politseiliste abinõudega.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 18. Käesolewa seaduse §§ 6—17 alla ei käi:

1) walitsuswõimude poolt kokkukutsutawad koosolekud;

2) usulised ja palwekoosolekud selleks ususeltside poolt määratud kohtadel;

3) harilikus korras toimetatawad matusrongid;

4) ametnikkude või tööliste professionaal koosolekud, millest ainult ühe asutuse ametnikud või töölised osa wõtawad;

5) seaduslikus korras registreeritud või asutatud ühingute ja liitude koosolekud, millest osa wõtawad ainult ühingu või liidu liikmed;

6) koosolekud, mis ära peetakse kinises ruumis ja millest osawõtmine oleneb kokkukutsuja sellekohasest isiklikust kutsest.

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja A. Palwadre (loeb): § 19. Käesolewa seaduse jõusseastumisega kaotawad oma maksuse ajutised määrused koosolekute kohta 4. märtsist 1906 a. hea korra ja seltskondliku julgeoleku seaduse 1916 a. wäljaanne (Wene seaduste kogu XIV k. § 258—279), Wene ajutise walitsuse määrus koosolekute kohta 12. aprillist 1917 a. (Sobr. usak. i rasp. praw. art. 540 p.p. 1—3) Eesti ajutise walitsuse poolt 25. weebruaril 1919 a. wastuwõetud määrus awalikkude koosolekute äranidamise üle Asutawa Kogu, linna-, walla- ja maakonnanõukogude liik-

mete walimise asjus („Riigi Teataja“ nr. 13 — 1919 a.), Wabariigi Walitsuse poolt § 12-a põhjal 1. oktoobril 1921 a. wastuwõetud ajutine seadus koosolekute kohta maa-alal, kus sõjaseadus kaotatud („Riigi Teataja“ nr. 88/89 — 1921 a.).

Juhataja A. Kerem: (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamusega vastu võetud. Peale III lugemist tuleb terve seaduse sisu lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on III lugemisel nähtawa enamusega vastu võetud.

Korra kohta on sõna rkl. härra Wirma'l.

K. Wirma (sd.): Ma teen ettepaneku waheaega määrata.

Juhataja A. Kerem: On ettepanek tehtud waheaega määrata. Et sellele vastu ei waielda, siis kuulutan weerandtumilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.15 min.

Peale waheaja algab koosolek kell 7.40 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem.**

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold.**

Juhataja A. Kerem: Koosolek kestab edasi.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

11. Tulumaksu muudatuste seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kukk:** Eelmisel koosolekul andis

Riigikogu tulumaksu muudatuste seaduse rahaasjanduse komisjoni tagasi uuesti läbiwaatamiseks ja I lugemisel tehtud soowiawalduste kohaselt täiendamiseks. Täna sel rahaasjanduse komisjoni koosolekul waadati need soowiawaldused läbi ja rahaasjanduse komisjon leidis ainult § 91 kohta käiwa soowiawalduse — osa tulumaksu andmist omawalitsustele — wastuwõetawa olevat. Kaks teist soowiawaldust, mis käsitawad omawalitsuste ettewõtete ja ühiskondliste ettewõtete tulumaksust wabastamist, leidis rahaasjanduse komisjon praegusel korral wastuwõetmatud olevat. Rahaasjanduse komisjonis selgus, et ühistegeliste ettewõtete tulumaksust wabastamine mitte nii lihtne ei ole, nagu ta

esialgselt paistab. Toodj ette, et selle määruse üleswõtmisega saaks maksu alt wabastatud paljud ärilised ettevõtted, kes ainult ühistegeliste ettevõtete sildi all töötawad, sisuliseit seda aga mitte ei ole. Teiselt poolt leiti aga, et on wõimalus olemas ilma maksuseadust muutmata wabastada tulumaksust. Mis paranduse ettepaneku poolt ei ole, need on mitmesugused põllumajanduse ühisused, piimaühisused, maatarwitajate ühisused jne., praeguse maksu seaduse deklaratsioonidest wabastada. Selle arwamisega ühines ka rahaasjanduse komisjon, jättes selle nowelli wastu wõtmata. Teise nowelli kohta leiti, et selle määruse wormuleerimine kauemat läbitöötamist nõuab. Linna ettevõte on lahutamata osa linna majanduses, aga mitte juriidiliselt eraldi ettevõte. Tallinna elektriwabrik, tramwai — need ei käi juba nii kui nii selle seaduse maksu alla, ehk kui siis arusaamatused tekiwad, siis on neid wõimalik seaduse seletuste korras otsekohestemaksude walitsusele lahendada anda. Sellepärast asus komisjon seisukohale, et seda soowiwaldust siin arwesse ei saa wõtta ja sellekohast täiendust praegusesse seadusse üles wõtta ei saa. Nende seletuste järele wõiks üksikasjalisele lugemisele asuda. (Loeb): Seaduse pealkiri: Tulumaksu muudatuste seadus.

Juhataja **A. Kerem**: Kui teisi ettepanekuid ei tehta, siis tuleb hääletamisele seaduse pealkiri — tulumaksu muudatuste seadus. Asun hääletamisele. Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **J. Kukk** (loeb): I. Tulumaksu seadus („Riigi Teataja“ nr. 63/64 — 1920 a. seadus nr. 184) muudetakse järgmiselt:

§ 19. Peale mahaarwamiste üksikute allikate järele wõib üldisest tulusummast weel maha arwata järgmised kulud:

a) Protsendid maksualuse wõlgade pealt, wälja arwatud wõlgade kustutuseks minewad summad;

b) igasugused maksualusele seaduse, testamendi, kohtuotsuse wõi notariaalse lepingu põhjal sunduslikud aeg-ajalised maksud;

c) maksud oma ja oma perekonnaliikmete eest pensioni-, haige- ja matuskasadesse;

d) maksukohuslasele seaduse wõi lepingu põhjal sunduslikud maksud enese ja

oma perekonnaliikmete eest kinnituskasadesse; wabatahtlikud maksud kapitaa- lide ja tulude kinnitamiseks surmajuhtumiseks ehk nendesamade isikute teatawa ajani elamiseks, kuid kumbagi kinnitussu- wiisi juures mitte rohkem kui kokku 10.000 marka aastas.

A. Uesson (töer.): Ma tahaksin sõna wõtta § 2. kohta, mille kohta ma juba esimesel lugemisel rääkisin. Punkt b all on öeldud, et tulumaksu alla ei käi riik- lised asutused, mis peetakse ülewal riigi- kassa kulul ja c) kogukondlikud asutused, nii palju kui neil ärilise iseloomuga kaubanduslikka ja tööstuslikka ettevõtteid ei ole jne. See küsimus oli komisjonis aru- tusel ja seal asuti sellele seisukohale, et kogukondlisi ettevõtteid ei tule riiklistest lahutada, sest kui kogukondlised ettevõtte- tel ka äriline iseloom on, siis sama sihiga kui riiklistel ettevõtetel ja sellepärast tu- lewad nad ühesugustele alustele seada. Minu parandus oleks järgmine: b) riikli- sed ja omawalitsuslised asutused, mis peetakse ülewal riigikassa wõi omawaliti- suse kassade kulul. Sellega tuleb wälja jätta punkt c, mis järgmiselt käib: kogu- kondlikud asutused, niipalju kui neil äri- lise iseloomuga kaubanduslikka ja töös- tuslikka ettevõtteid ei ole.

Rahaminister G. Westel: Aus- tatud Riigikogu liikmed! Sisuliselt ma ei waidle härra rkl. Uessoni põhimõtte wastu. Ma arwan, et omawalitsuse asu- tuste sissetulekud praegusel ajal, olgugi, et nad ärilist laadi on, kannawad ikkagi enam ehk vähem kogukonnamaksude il- met. Praegu ma ei teagi ühtegi omawaliti- suse asutuse ettevõtet, mis puhtäriliselt wõetud kasuga töötaks. Kuigi elektrikesk- jaam, linna weewärk ja mõned teised asu- tused Tallinna linnale kasu toowad, ei wõi neid mitte äriliseks nimetada, sest et siin Tallinna kogukond linnaelanikkudele maksusid ainult teisel kujul peale paneb. Wõib olla, et oleks kasulik, kui elektri- jaam eraettevõtjate käes oleks, sest need ehk suudaksid wast elektrit meile odawa- malt anda, kui seda linn teha wõib. Nii et loomulikult ei oleks see mitte õige, kui meie nendele elanikkudele, kes juba kõr- geid maksusid maksawad, ka weel selle eest maksusid peale paneks. Faktiliselt ei saa riik nende summade peale, mis oma- walitsuse asutused kasudena sisse wõta- wad, mitte pretendeerida, waid hoopis wastuoksa näeme meie, et omawalitsuse asutused weel riiklist abi ja toetust tarwi-

tawad. Rahaasjanduse komisjonis mina ühinesin sisuliselt selle ettepanekuga, kuid arwasin, et võimalik oleks seda teha, nagu aruandja ette kandis puhtinstruktiivsel teel. Minule paistab, et punkt c. teises paragrahwis on täitsa üleaarne, sest § 1 ütleb päris selgelt ära, et tulumaksu alla käiwad juriidilised ja füüsilised isikud, kuna aga ükski nendest elektriijaamadest, kui niisugune, ei ole juriidiline ega ka füüsiline isik. Kui tahetakse selle parandusega seda seaduses fikseerida, siis paneksin juba ette punkt c. ära muuta ja selle asemel panna „kogukonnad“, siis oleks kogukondade sissetulek, kui niisugune, tulumaksust waba. Kui aga kogukondade käsutamiseks on juriidilised isikud, nagu praegu on olemas Tallinna linnapank ja linna pandimaja, mis töötawad eriseaduse põhjal, siis ei tohiks neid mitte tulumaksust wabastada, nii kui pole wabastatud ka kõik riiklised asutused, kes töötawad oma eripõhikirja järele. Eriasutustes on muidugi see võimalus, et tulud jaotatakse ära näituseks teenijatele, teistele ettewõttes olewatele osanikkudele jne., kuna linn saab ainult põhikirjas ettenähtud teatawa osa. Kui meie paneme § 2 punkt c alla, et kogukonnad on tulumaksust wabastatud, siis jääb ka see puhas sissetulek, mis nad oma ettewõtetest saawad, maksust wabaks. Kui nüüd Riigikogu tahab seda kindlasti fikseerida, siis ei ole ka mina selle wastu, sest tegelikult on praeguste tulumaksu wõtmiste juures juba nõnda talitatud, et aga asja selgemaks teha, panen ette härra Uesson'i redaktsiooni asemel punkt c maha kustutada.

Th. Pool (töer.): Aruandja asus siin niisugusele seisukohale, et ühistegeliste asutuste tulumaksust wabastamine jääks härra rahaministri hooleks, kuid minule paistab see seisukoht siiski liig ebamäärane olewat, ja sellepärast teen ettepaneku tulumaksuseaduse § 2 järgmise punktiga täiendada: „f) Ühistegelised asutused, mis ühistegewuse seaduse (20. märtsil 1917 a.) põhjal asutatud ja selle seaduse alusel töötawad, kui nad ei käi mitte riigi ärimaksu alla, wälja arwatud nende keskühisused ja liidud.“

Rahaminister G. Westel: Kui rahaasjanduse komisjonis täna see küsimus arutamise all oli, siis toonitati õieti mitmelt poolt, et need ühisused, mis ühistegelistel alustel töötawad, nagu näituseks suguloomade, rehepeksumasinate ja piimatalituste ühisused, praegu tegelikult sissetulekumaksust wabad on, sest et

nende sissetulek üldse nii wäike on, et ta maksu alla ei käi, ja üks nende wabastamise motiividest oli see, et neid wabastada deklaratsioonidest ja aruannete kirjutamisest, mis niihästi neile endile, kui ka maksuaparaatidele ainult koormaks on. Minu arwamise järele peaks jätama rahaministrile võimalus neid asutusi, millele kasud wäikesed on, tulumaksust wabastada, kuna põhimõttelikult ei arwa mina mitte võimalust olema neid asutusi, mis tegelikult tulumaksu alla kuuluwad, sellest wabastada. Edasi juhiks ma härrade Riigikogu liigete tähelepanu selle peale, et härra Pool'i poolt tehtud ettepanekul wõiksid wäga kaugeleulatawad tagajärjed olla. Ma usun, igal ärimehel on võimalus ühisust konstrueerida ja wähe läbimüükisid teha, sellejuures aga enesele suuri kasusid saawutada. Selleks on olemas juba wäga suur tendents, nõnda et sellega wõib puhtäriliselt töötada. Mina arwan, et on natukene ettewaatamata seda seadust niisuguse käeliigutusega maksma panna, waid seal tuleks õige põhjalikult läbi kalkuleerida ja kõiksugu võimalusi analüüeerida ja siis tulewikus selle üle otsustada. Ma arwan, et kui senni nad tulumaksuseaduse alla kuulunud, siis wõiks see edaspidi ka nii edasi kesta ja kui meil põhjalik tulumaksuseaduse sisemine kord ette tuleb, siis oleks võimalik ka seda silmas pidada. Siis oleks võimalik ette kujutada kõjki võimalusi, mis sellest wõiksid tekkida.

Th. Pool (töer.): Mina toetaksin sisuliselt seda ettepanekut järgmistel põhjustel: praeguse maksu seaduse järele on siiski õige suur kontroll nende järele. Ühistegelised asutused käiwad rewisjoni alla, kuid mis neid sunnib kalduma kõrwale puhtärilistest operatsioonidest, on tulumaksust wabanemise küsimus. Tulumaksust on nad wabastatud sel põhjusel, et nende puhas sissetulek läheb nende oma kapitaali kogumiseks. Nagu teada, on osamaksul raske suuremaid kapitaalisid koguda, kuid kui nad tulumaksust wabad on, siis on neil võimalus omale kapitaalisid soetada. Teiselt poolt püüawad aga nad tulumaksu ikkagi maksmata jätta ehk jälle vähendawad seda kasu, mis ettewõttest saawad. Neil on alati võimalus oma kasusid reguleerida, kuna aga selle läbi need ühisused kannatawad, sest nemad ei saa oma kapitaalisid koguda.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kukk: Rahaasjanduse komisjoni seisukohta arwesse wõttes pean ütleva, et komisjon selle küsimuse juures teisele seisukohale on asunud ja seda ettepanekut juurde lisada ei wõi, olgugi, et minu isiklik seisukoht teine on.

Juhataja A. Kerem: Sisse on tulnud järgmised parandused — rkl. Uesson'i poolt — wälja jätta § 2 p. c „kogukondlised asutused, nii palju kui neil ärilise iseloomuga kaubanduslikka ja tööstuslikka ettevõtteid ei ole“, asemele wõtta — „omawalitsused“. Siis rkl. Pool'i poolt järgmine ettepanek — „teen ettepaneku tulumaksuseaduse § 2 järgmise punktiga täiendada „f) ühistegelised asutused, mis ühistegewuse seaduse (20. märtsi 1917 a.) põhjal asutatud ja selle seaduse alusel töötawad, kui nad ei käi mitte riigi äri-maksu alla, wälja arwatud nende kesk-ühisused ja liidud.“

Ma kawatsesin hääletada esimesena rkl. Uesson'i ettepanekut, järgmisena rkl. Pool'i ettepanekut ja siis paragrahwi ettekantud redaktsioonis. (Hääletatakse.) Rkl. Uesson'i ettepanek on saanud poolt 32 häält ja wastu 15 — sellega wastu wõetud. Järgmisena tuleb hääletamisele rkl. Pool'i ettepanek. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. Sellega on see ettepanek tagasilükatud. Siis tuleb hääletamisele § 19 ettekantud kujul. (Hääletatakse. Wähemus on wastu. Sellega on § 19 wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 21. Tulumaksust on wabad tulud, kunni 30.000 margani aastas — Tallinna, Narwa, PETERSI ja Walga linnades ja Nõmme alewis, kunni 20.000 margani — muudes linnades ja maakondades, missugused määrad tulumaksu arwestamise juures maksukohuslase tulusummast maha arwatakse.

Peale selle arwatakse maha palgatuludest weel 20 %, kuid mitte suuremas summas, kui eelpoolnimetatud mahaarwamise määrad wastawates kohtades on kindlaks määratud.

Nimetatud mahaarwamisi ei tehta juuriidiliste isikute juures.

Tulude pealt, mis üle selles seaduses lubatud mahaarwamiste tõusewad, wõetakse maksu järgmiselt:

Esimese alganud wõi täie 50.000 mk. pealt
(1—50.000) — 1½ %
järgnewa 50.000 marga pealt
(üle 50.000—100.000) — 3%

järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 100.000—200.000) — 4½ %
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 200.000—300.000) — 6 %
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 300.000—400.000) — 7½ %
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 400.000—500.000) — 9 %
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 500.000—600.000) — 10½ %
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 600.000—700.000) — 12 %
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 700.000—800.000) — 13½ %
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 800.000—900.000) — 15 %
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 900.000—1.000.000) — 16½ %
järgnewa 200.000 marga pealt
(üle 1.000.000—1.200.000) — 18 %
järgnewa 200.000 marga pealt
(üle 1.200.000—1.400.000) — 19½ %
järgnewa 200.000 marga pealt
(üle 1.400.000—1.600.000) — 21 %
järgnewa 200.000 marga pealt
(üle 1.600.000—1.800.000) — 22½ %
järgnewa 200.000 marga pealt
(üle 1.800.000—2.000.000) — 24 %
järgnewa 250.000 marga pealt
(üle 2.000.000—2.250.000) — 25½ %
järgnewa 250.000 marga pealt
(üle 2.250.000—2.500.000) — 27 %
järgnewa 250.000 marga pealt
(üle 2.500.000—2.750.000) — 28½ %
järgnewa 250.000 marga pealt
(üle 2.750.000—3.000.000) — 30 %
järgnewa 500.000 marga pealt
(üle 3.000.000—3.500.000) — 31½ %
järgnewa 500.000 marga pealt
(üle 3.500.000—4.000.000) — 33 %
järgnewa 1.000.000 marga pealt
(üle 4.000.000—5.000.000) — 34½ %
järgnewa osa pealt (5.000.000) — 36 %

Tähendus 1. Aruandwate ettevõtete maksumäär arwatakse nii, et ta ei tõuseks mitte üle 25 % maksu alla käiwast tulust ja et allesjääw kasu maksu läbi ei langeks mitte alla 5 % põhikapitaalilist.

Ettewõtte põhikapitaaliks tunnistatakse tema läinud tegewusaasta aruandes näidatud sellenimeline summa. Põhikapitaaliks loetakse ühtlasi osa- ja muud nased teda asendawad kapitaalid.

Laenuasutustel, kes pantkirju ja obli-gatsioonidest nende nimelises hinnas.

Eestis töötavate väljamaa ühisuste ja kompaniide põhikapitaaliks loetakse käes-olewa seaduse täitmisel see kapitaali summa, mis makswate määruste järele on eraldatud Eestis tehtavate operatsioonide jaoks.

T ä h e n d u s 2. Palgatuludeks § 21 mõttes loetakse igasugune tasu isiklise töö ja teenistuse eest, mis maksetakse põhipalga, elukalliduslisa, perekonnaabi-rahaga, preemiatega, gratifikatsioonide jne. näol.

Tuludeks ei loeta sõidu- ja päewaraha, mis komandeerimiste ja väljasõitude puhul maksetakse.

T ä h e n d u s 3. Eesti wabariigi wälisesituste liigete ja ametnikkude, samuti ka Eesti wabariigi lipu all sõitwate lae-wade juhatajate ja meeskonna tulumaksu alla käiwaks palgaks loetakse siseriigi wastawa ametiastme järele maksetaw palk ühes elukalliduslisadega.

Astmed määrab kindlaks Wabariigi Walitsus.

T ä h e n d u s 4. Maks kunni 1000 margani määratakse terwetes 10 markades, misjuures 5 ja rohkem marka 10 loetakse ja summad alla seda arwest välja jae-takse.

Maks üle 1000 marga kunni 10.000 margani määratakse terwetes 50 markades, misjuures 25 ja rohkem marka wiie-kümneks loetakse ja summad alla seda arwest välja jae-takse.

Maks üle 10.000 marga määratakse terwetes 100 markades, misjuures 50 ja rohkem marka 100 loetakse ja summad alla seda arwest välja jae-takse.

T ä h e n d u s 5. Alla 100 marga tu-lumaksu ei wõeta.

A. Rei (sd.): Mul oli juhus juba Riigi-kogu eelarwe arutamise puhul tulumaksu-seaduse kohta ette tuua, et selle seaduse redaktsiooni kõigesuuremaks puuduseks on tulumaksu miinimum, mis minu rühma ja minu arusaamise järele liig wäike on. Tulumaksu miinimum peab tõepoolest ole-ma niisugune, et ta wäikse sissetuleku-tega maksjaid ei koormaks. Ka teiste maade seadusandline praksis on arusaami-sele jõudnud, et tulumaksu miinimum peab suurem olema ja terwe rida prakti-

lisi kaalumisi räägiwad selle poolt, et liig wäikeste sissetulekutega inimeste käest ei maksa hakata tulumaksu wõtma, sest selle sissenõudmise kulud neelawad suu-rema osa sellest maksust ära. Adam Smithi nelja maksusüsteemi poliitika punktide hulgas ütleb üks reegel, et mak-sud peawad nõnda sisse seatud olema, et nende sissewõtmise kulude protsent wäi-ke oleks. Kui wõtame ühe maksja käest 5 ehk 10 tuhat marka, siis on sissewõt-mise kulud ühesugused, kuna aga ühe wäikse summa maksja juures sissenõud-mise kulud suuremad on. Kui arwesse wõtta deklaratsiooni täitmise kulud, kom-misjoni istumise waew jne., siis läheb selle peale sagedasti palju rohkem kulu, kui maksjalt saadakse. Seda kõiki kalku-leerides jõuame otsusele, et tulumaksu miinimumi tuleb tõsta. Kui üldisest tulu-maksusummast kulud maha arwame, olgu küll et suur hulk maksujaid maksu alt wabaks saawad, siis leiame, et ainult suuremate summade pealt maksjad kulu-sid ära tasuwad. Kahjuks meil ei ole weel mitte majanduslist statistikat, mis enam-wähem kindlat alust annaks selle otsus-tamiseks, sellepärast on objektiivselt raske otsustada, missugune oleks see õige elatismiinum, mida maksust tuleks wa-bastada. Sellepärast wõib praegu ettepa-nekuid teha ainult subjektiivsete oletuste põhjal. Minu rühma liikmed on ette pan-nud mõned wäheha, mõned suurema ela-tismiinumumi. Keskmine määr sellest on see, mida mina praegu ette panen. Teen ettepaneku redigeerida selle paragrahwi algust järgmiselt: „Tulumaksust on wa-bad tulud kunni 70 tuhande margani aas-tas Tallinna, Narwa, Petseri ja Walga linnades ja Nõmme alewis, kunni 50 tu-hande margani muudes linnades ja maa-kondades. (Ch r. Ka a r n a (töer.): Kes siis maksab?) Kas see tänapäeas-tane tulumaks, mis riigi sissetulekust 8½ % teeb, tähtis on? Meie protesteerime alati isikumaksu wastu. Ma tean, et nendel inimestel, kes 70 tuhande ümber aastas sisse wõtawad, raske on tulu-maksu maksta, see on pearaha, mille wastu meie oleme. Mõned üsna radikaal-sed teoreetikerid kaitsewad kõrget tulu-maksu miinimumi. Kui aga tingimata tar-wilik on riigi rahalise seisukorra tõttu ka wäikese sissetulekutega inimesi maksu alla kaasa tõmmata, siis soowitatakse isegi nii halwa kuulsusega maksu, nagu soolamaks Saksamaal, sisse seada, mis enne sõda Saksamaal umbes 92 penni iga

soolatarwitaja kohta sisse tõi. Seda maksu on väga kerge ja lihtne sisse võtta, selleks ei ole mingit deklaratsiooni vaja, vaid teatud soolale pannakse väljasaatmise puhul maks peale. Kui ka meil tarwis on väikeste maksumaksjate käest maksu saada, siis võiks neid tulumaksust wabastada ja kaudsete maksude näol seda kätte saada. Meie rühm on selle wastu, kuid ma ütlen, see oleks otstarbekohasem ja finantsehniliselt läbiwiidawam. Kui ju nendest ühte walida, siis mitte võtta isikumaksu, vaid võtta seda niisugusel näol, mis otstarbekohasem. Väikeste sissetulekute tulumaksudega koormamine on tõesti inimeste piinamine, sest peab arwesse wõtma, et deklaratsiooni täitmise pärast maksjal tuleb mõne nurgaadwo-kaadi juurde minna ja siis maksuinspektori juurde jne., mille peale mitu päewa ära kulub ja mis maksjale suurt majanduslist kahju teeb. Sellepärast teen ettepaneku tulumaksu miinimumi tõsta 50—70 tuhandeni, mis õiglane on.

J. Piiskar (is.) (J. Hünerson (põl.): Pange 100 tuhattäis!): Ma jätan selle Teie panna ja tuletan meelde, et paremalt poolt on 160 tuhat ette pandud. Ma ei tahtnud praegu kõnelda mitte sellest, kui wastuwõtmatu see miinimum on, sest siin on selleks juba ettepanek tehtud, mis meile wastu wõetaw on. Selles paragrahwis olewa tabeli kokkuseadmisel on talitatud just wastupidi sellega, mis oleks õige olnud ja nimelt, et väikseid maksualuseid maksust wabastada ja selle asemel võtta maksu sealt, kus wõimalik võtta on. Mina teeksin ettepaneku seda tabelit niimoodi konstrueerida, et tabeli tule kohta kunni ühe miljonini muutmata jääks, sealt edasi aga, kus tabelis on hakatud kahesajatuhandeliste summade pealt maksu arwama, s. o. ühest miljonist kunni miljon kahesajatuhandeni, miljon kahesajatuhandest kunni miljon neljasajatuhandeni, — selles osas muutusi ette võtta ja minna edasi samasuguste summadega kui ennegi, s. o. sajatuhandete kaupa. Sealt peale lugeda seda tabelit järgmiselt: „Järgnewa sajatuhande pealt — s. o. ühest miljonist kunni miljon ühesajatuhandeni — 18 %, järgnewa sajatuhande pealt, s. o. miljon üks sada tuhat kunni miljon kakssada tuhat — 19½ %“ jne., kunni wiiekümne protsendini, see oleks tulude pealt, mis ulatawad üle kolme miljoni marga, tuleks võtta 50 %. Ühes sellega tuleks ka tähendus esimene muuta nii, et sealt esimene tingi w

lause wälja jääks, nimelt, „et ta ei tõuseks mitte üle 25 % maksu alla käiwast tulust“. Järele jääks see tähendus järgmiselt: „Aruandwate ette wõtete maksumäär arwatakse nii, et alles jääw tasu maksu läbi ei langeks mitte alla 5 % põhikapitaalist.“

G. Stackelberg (saks.): Ich habe jetzt zur Motivierung meines schon bei der II Lesung angekündigten Amendements betr. Erhöhung der Grenze des steuerfreien Einkommens auf 60 resp. 50.000 Mark nach den Worten Reis eigentlich nichts mehr hinzuzufügen. Rei hat ziemlich genau dasselbe gesagt, was ich habe anführen wollen. Nur in einem Punkt gehe ich mit Rei auseinander, indem ich nämlich die von mir beantragte Erhöhung des Minimums nur für verheiratete Steuerzahler eintreten lassen will. Weiter beantrage ich dann einen Zusatz zum § 21, durch den eine Kettenbesteuerung der Einkommen der zur öffentlichen Rechenschaftsablage verpflichteten Unternehmen vermieden werden soll.

M. Martna (sd.): Mina soowitaks parandust teise lõike juurde, kus kõneldakse 20. protsendist, mis palgatuludest weel maksuwabaks summaks maha arwatakse. Minu ettepanek oleks, et palgatuludest ainult niikaua 20 % maha tõmmata, kui palga sissetulek alla 100.000 marga on. Kus sissetulek üle 100.000 marga on, seda mitte enam teha. Ehk ainult siis, kui teisalt parem ettepanek tehakse; siis ma wõtan selle ettepaneku tagasi. Ma põhjendan seda nimelt sellega, et tähendus teises on öeldud, et palgatulude mõttes loetakse igasugust palka isiklise töö ja teenistuse eest, mis maksetakse põhipalga, elukalliduslisa, perekonna-abiraha jne. näol, nagu meil siin põlewkiwitõöstuse põhikirjas kõne all oli, kus wõimalik on, et mõnel üksikul juhtumisel antakse mingisugust kingisarnast „tasu“.

Rahaminister G. Westel: Austatud Riigikogu liikmed! Kui rkl. Rei selle peale tähendas, et 20.000 ja 30.000 marka, mis Wabariigi Walitsuse ettepaneku tulumaksust on wabaks jätud, ei wasta tegelikule eksistentsmiinimumile, siis on see õige, kui mitte arwesse wõtta ka teisi mahaarwamisi, mis praeguses seaduses ette on nähtud, nagu 20% mahaarwamist palgatuludest ja seda, et alla 100 marga tulumaksu ei wõeta. Kui Tallinnas keegi ligi 3.900 marka kuus palka saab, mis aastas umbes 47.000 marka wälja teeb, siis ei tee tema tulumaksu summa, kui

kõiki mahaarwamisi ja maksuwaba tulu arwesse wõtta, mitte üle 100 marga wälja. On kellegi isiku sissetulek Tallinnas 57.000 marka aastas, see on ligi 5.000 marka kuus, siis maksab see isik käesolewa seaduse järele 200 marka tulumaksu aastas. Riigid wõtawad tulumaksu mitmel wiisil. Inglismaal on, näituseks, wäga suur eksistentsmiinimum, kuna see aga Saksamaal ja ka Soomemaal õige madal on määratud. Inglismaal hakatakse maksu wõtma wördlemisi kõrgete protsentidega. Saksamaal on eksistentsmiinimum 3.000 marka aastas, mis Saksamaa elule sugugi ei wasta, nagu Soomeaagi eksistentsmiinimum, mis 3.000 Soome marka aastas on. Ma ei ütle mitte, et sarnane madal eksistentsmiinimum õiglane oleks. Saksamaal on juba eksistentsmiinimumi kõrgendus kawatsusel. Meil on tegelikult, näituseks, Tallinnas 47.000 marka tulumaksust waba. Minu arwates on neil inimestel, kelle sissetulekud üle selle summa ulatawad, wõimalik tulumaksu maksta. Siin tuleb weel silmas pidada, et perekonnaliigete pealt on meil kaunis suured mahaarwamised — 15.000 marka iga liikme pealt. Mina omalt poolt toetan Wabariigi Walitsuse ettepanekut eksistentsmiinimumi suhtes. Ma arwan, et meil oleks wäga tähtis, kui meie oma maksupoliitika alal otsekoheste maksude poole sihime, et wõimalikult suuremad hulgad otsekoheste maksude alla kuuluks, olgugi et maks neil äärmiselt wäikeseks on tehtud. Kui meie otsekoheste maksude poole mitte ei sihi, ei jää riigil muud üle, kui kaudsete maksude peale üle minna, sest riigil on sissetulekuid tarwis ja neid peab kuskilt saama. Mis puutub rkl. Piiskar'i ettepanekusse, siis ei pea mina seda sugugi wastu wõetawaks. Minu arwates on täiesti asjata ja mõtteta maksusid nii kõrgele tõsta, et nad teatawa konfiskatsiooni ilme omandawad. 50% ühe inimese sissetulekust ära wõtta — see kannab juba konfiskatsiooni ilmet. Peale selle peame siin juba puhttehnilisest seisukohast wälja minnes sellega rehken-dama, et siis wäga suurel määral hakatakse sissetulekuid warjama. Edasi on mul wõimalus olnud siin tähepanu juhtida selle peale, kui tähtis on meile wõõraste kapitaalide soetamine, sest meie oleme äärmiselt kapitaaliwäene maa ja ei suuda oma majanduslikku elu ise korraldada. Kui meie oma maksupoliitikaga wõõra kapitaali eemale peletame, siis on see praeguses seisukorras meile halb. Kui

meie tulewikus oma sissetulekuid peasjalikult otsekohestest maksudest tahame saada, siis peame kõige pealt looma niisugused allikad, et oma rahwa sissetulekuid suurendada. Häwitame meie need allikad ära, siis ei ole meil tulewikus head wäljawaadet otsekoheste maksude suurendamise peale. Sellepärast panen ma Riigikogu liigetele südame peale õige tõsiselt selle üle järele mõtelda, kas meie wõime tulumaksu progressiooni terawaks ajada. Minu arwates ei ole sellest mitte kasu, waid ainult kahju.

Juhataja A. Kerem: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kukk: Ma tähendasin juba oma sissejuhatawas kõnes, et maksuwaba summa, mis selles seaduses ette nähtud, ei ole mitte elatismiinimum, waid see on ettepanek wabastada tulumaksust wäikese sissetulekuga inimesi. Et Riigikogu teaks, missuguste maksu-maksjatega meil tegemist on, siis luban omale siin ette tuua mõned andmed 1921 a. tulumaksu ja tulumaksumaksjate kohta, mis on saadud otsekoheste maksude peawalitsusest. 1921 a. on olnud kokku 201.610 tulumaksumaksjat. Nendest on maksjaid, kelle tulud on aastas 20.000—250.000 marka, 200.490 inimest, tähendab, üle 90% kõigist maksjatest. Siis on maksjaid, kelle tulud on aastas 250.000—500.000, 700 inimest; 500.000 kuni 1.000.000 mk. 240 maksjat, ja üle ühe miljoni mk. — 180 inimest.

Maksumäärade järele on loota tulusid I grupist 38.772.000 mk., II grupist, milles keskmised ja wäikesed maksjad, — 44 miljoni. Suurematest maksjatest, kui keskmised, 48 miljoni, ja weel suurematest maksjatest 184 milj. Need andmed käiwad minewaaastase seaduse järele, kus oli maksuwabasisid summasid 12 ja 15 tuhat. Kui neid summasid nüüd kahekordselt suurendatakse, siis on kindel, et sellest esimesest wäikest grupist, kui mitte 50%, siis 40% igatahes maksu alt wälja langeb. See tähendaks seda, et meil wabastatakse tulumaksust kõik meie maapidajad, sest senni on raske keskmiste normide järele suuremaid kulusid kindlaks teha, kas 5—60 tuhat ehk kuni 70 tuhandeni. Seda kergendust ei wõi meie riigikassa seisukohast mitte lubada, kui arwesse wõtta, et see wäikeste maksude grupp siiski annab ligi 60—75% kogu maksu summast. Wäikemaksude maksjad teewad 90% maksjate hulgast wälja. Seda

silmas pidades ei saa meie siin mingisugust kergendust lubada, kui tahame, et tulumaks ennast ära tasuks, ja mitte wastu, nagu härra Rei siin kõneles. Sellepärast ei saa meie mitte wastu võtta härra Rei soovitusi. Meie ei saa seda wastu võtta just sellesama Smithi neljanda põhilause seisukohast välja minnes — maks kaotaks sel korral oma ökonoomilise tähtsuse. Et praeguse maksustamise juures väikene maksudegrupp rohkem kulusid nõuab, kui tema tulusid annab, ei ole mitte õige. Kui täielikult maksuma pannakse kitsendatud maksuwõtmise kord arwuliselt suuremalt grupilt, kui siin keerulise deklaratsiooni asemele välja astuks wäljaarwamine, siis ei ole sellega ei maksumaksjatel, ei maksu komisjonil palju tegemist. Komisjonis puudutati seda küsimust miiel puhul ja jõuti siiski otsusele, et kaugemale minna, kui see ettepanek, ei wõi. — Mis puutub tariifi muutmisesse, mida rkl. Piiskar soovitas, siis on ka seda küsimust komisjonis arutatud, kuid komisjon ei saanud seda seisukohta omaks võtta. Kui nüüd meie tariifi sellega wõrrelda, kuidas mujal maksusid wõetakse, siis näeme, et Inglismaal see määr ulatab 60%-ni, Ameerikas üle 60%, — ligi 66%-ni. Inglismaal wõetakse lisa tulumaksu suurtest tuludest, missugused üle 2.400 naela, mis meie juures õige suur summa oleks. Seal läheb tema üle 60% juba ühe miljoninaelalise kapitaali pealt. Nende arwude wõrdlemine meiega wiiks meid lihtsalt eksiteele. Mis puutub küsimusse, mida rkl. Stackelberg puudutas, ja nimelt, kahekordse maksu wõtmisesse ja selle wastu abinõude leidmisesse, pean tähendama, et see on küsimus, mida tuleks puhaskasu wõtmise juures arwesse võtta; seda waja ka arwesse võtta ärimaksude seaduse juures. Igatahes on kahekordne maksuwõtmine niisama hea, kui kahte nahka ühe jänese pealt võtta.

Mina omalt poolt toetan komisjoni nimel seda ettepanekut, sel kujul, nagu teda ette on pandud. Rkl. Martna ettepanekut palga tuludest mahaarweid teha teatawa palgaastmeni ei saa ka wastu wõetawaks pidada.

Juhataja **A. Kerem**: Sõna on hääletamise motiivide kohta rkl. Jürman'il.

A. Jürman (põl.): Siin on sotsiaaldemokraatide poolt ettepanek tehtud elatistmiinimumi tõsta 50.000 kuni 70.000-ni. Kui nüüd seda suurendamist tõsiselt

läbi wiia, siis saaks maal suur osa põllumeestest tulumaksust sootu wabastatud. Meie, kui põllumeeste esitajad, wõiksimme ja peaksime walijate huwides ka selle ettepaneku poolt käed üles tõstma, et sellega wabastada suurt hulka põllumehi täiesti tulumaksust. Kuid meie peame tunnistama, et meie riigi praegune seisukord ei luba seda. Põllupidajad oleksid sellega igasugustest kohustustest riigi wastu wabastatud. Kuid meie peame tunnistama, et riigil siis weelgi raskem oleks oma wäljaminekuid katta, sest praeguse majanduslise seisukorra juures ei ole riigil ühtegi teist allikat, millest suudetaks riigi wäljaminekuid katta. Sellepärast saame meie riigi huwide seisukohast välja minnes selle ettepaneku wastu hääletama.

Juhataja **A. Kerem**: Riigikogule on sisse tulnud järgmised parandused, mida ma ette kannan järjekorras, nagu neid hääletada kawatsen. Esimene parandus rkl. Rei poolt: „Tulumaksust on wabad tulud kuni 70.000 margani aastas Tallinna, Narwa, Petseri ja Walga linnades ja Nõmme alewis, kuni 50.000 margani — muudes linnades ja maakondades jne. jne.“ Teine ettepanek sama paragrahwi kohta on Riigikogu liikme Stackelberg'i poolt: „Tulumaksust on wabad tulud üksikutele isikutele kuni 30.000 margani aastas, perekondlistel — kuni 60.000 margani aastas, Tallinna, Narwa, Petseri ja Walga linnades ja Nõmme alewis üksikutele isikutele kuni 20.000 margani aastas, perekondlistel kuni 50.000 margani aastas, muudes linnades ja maakondades, missugused määrad tulumaksu arwestamise juures maksukohuslase tulusummast maha arwatakse.“ Riigikogu liige Martna on oma paranduse tagasi wõtnud. Kolmandaks on Riigikogu liikme Piiskar'i parandus tabeli kohta:

§ 21 tabelis wõtta summad üle ühe miljonilise tulu samuti 100.000 marga wiisi s. o. järgmiselt:

Järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 1.000.000 kuni 1.100.000) — 18%
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 1.100.000 kuni 1.200.000) — 19½%
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 1.200.000 kuni 1.300.000) — 21%
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 1.300.000 kuni 1.400.000) — 22½%
järgnewa 100.000 marga pealt
(üle 1.400.000 kuni 1.500.000) — 24%

järgneva 100.000 marga pealt
(üle 2.900.000 kuni 3.000.000) — 46½%

järgneva 100.000 marga pealt
(üle 3.000.000 kuni 3.100.000) — 48%

järgneva osa pealt (üle 3.100.000) — 50%

Tähendus 1. wälja jätta: „et ta ei tõuseks mitte üle 25% maksu alla käiwast tulust“ jne.

Edasi on rkl. Stackelberg'i täiendaw parandus § 21 täh. 1 3. rida järgmiselt täiendada: „Tulude eest, mis aruandwad ettewõtted ühest teisest niisugusest ettewõttest saawad, kui see tulumaksu on maksnud, uuesti tulumaksu ei wõeta.“

Panen kõige esiti rkl. härra Rei ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. Sellega on ettepanek tagasi lükatud. Panen rkl. Stackelberg'i poolt tehtud paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. Seega ettepanek tagasi lükatud. Panen rkl. Piiskar'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu. Seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen rkl. Stackelberg'i täiendawa ettepaneku hääletamisele. (Hüüded: Palume ettepanek ette lugeda! Juhataja loeb.) (Hääletatakse.) Ettepanek on 22 häälega 19 wastu tagasi lükatud. Panen § 21 hääletamisele sel kujul, nagu komisjon on ette pannud. (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. Sellega on § 21 wastu wõetud.

Aruandja **J. Kukk** (loeb): § 22. Tulusummast arwatakse maha maksukohuslase ülespidamisel olewa iga alla 17 aastase lapse, arsti poolt tõendatud töowõimetu wõi üle 60 aastase wana perekonnaliikme kohta Tallinna, Narwa, Petseri ja Walga linnades ja Nõmme alewis 15.000 marka, muudes kohtades — 12.000 marka.

Tähendus 1. Kooliskäiwate ja ametit õppiwate laste kohta tehtakse selles paragrahwis tähendatud mahaarwamised kuni 20 aasta wanaduseni.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Sellega on § 22 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kukk** (loeb): § 23. Tähele pannes maksukohuslase enese ehk tema perekonnaliigete pikaldast haigust ehk muid õnnetuid juhtumisi, wõib maksu-

kohuslase palwe peale wiimasele määratud tulumaksu vähendada, kuid mitte üle 50%. Seda kergendust lubatakse ainult maksukohuslastele, kelle maksualune tulu üle 200.000 marga ei ulata.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Sellega on § 23 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kukk** (loeb): § 24. Tulumaksu asjade ajamiseks asutatakse: 1) tulumaksu peakomitee, 2) jaoskonna tulumaksukomiteed ja 3) walla ja alewi tuluhindamise komisjonid.

Tähendus 1. Jaoskonna komiteede arw — iga 5.000 maksja kohta ligikaudselt üks komitee — ja nende wõimkond määratakse lähemalt rahaministri poolt.

Tähendus 2. Juriidiliste isikute maksustamine pannakse iseäralise ärimaksu komitee peale, mis ühes sellega nimetatakse ümber iseäraliseks tulu- ja ärimaksu komiteeks.

Tähendatud komitee täidab juriidiliste isikute suhtes jaoskondade komiteede aset ja temal on kõik õigused ja kohused, mis käesolewas seaduses jaoskonna tulumaksu komiteede kohta ette on nähtud.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Sellega on § 24 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kukk** (loeb): § 34. Tulumaksu komiteed wõiwad koosolekust osa wõtma kutsuda asjatundjaid isikuid nõuandwa häälega.

Juhataja **A. Kerem**: (Hääletatakse.) Sellega on § 34 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **J. Kukk** (loeb): § 37. Kõik maa- ja majapidajad, niisama nende asemikud on kohustatud hiljemalt maksuaastale eelkäinud aasta 30. detsembriks teatama: maakondades — walla- ja alewiwalitsustele, linnades — kohalisele maksuinspektorile kindlaksmääratud wormi järele kõigi nende isikute täieliku nimekirja, kes sellesama detsembrikuu 15-mal nende majades elanud.

Tähendus. Eesti wabariigi lipu all sõitwate laewade juhatajad niisama nende asemikud on kohustatud andma samad teated esimesel pärast 30. detsembrit tagasitulekul kõigi nende isikute üle, kes nende laewadel on asunud.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse.) Sellega on § 37 nähtawa enamusega vastu võetud. Sõna on aruandjal.

Aruandja **J. Kukk** (loeb): § 40 kaotatakse ära.

See paragrahw käis järgmiselt: Kõik panga- ja laenuasutused on kohustatud saatma kohalisele maksuinspektorile kindlaksmääratud wormi järele iga aasta hiljemalt 15. weebuariks teateid nende klientidele kuuluwate protsentide ja muude tulude kohta läinud aastal.

Maksuinspektor võib tarwiduse korral nende teadete esitamise tähtaega pikendada.

Juhataja **A. Kerem:** (Hääletatakse. Sellega on § 40. kaotamise ettepanek nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **J. Kukk** (loeb): § 41. Kõik isikud ja asutused, kellel läinud aastal oli mingisugune iseseisew tulu (välja arwatud need, kes tulumaksu-seaduse § 2 tähendatud), on kohustatud sisse andma või posti kaudu sisse saatma selleks määratud wormi järele kirjaliku teadaande oma tulude üle läinud aastal, hiljemalt esimeseks weebuariks; awaliku aruandmise korra alla käiwad ettewõtted — hiljemalt 15. maiks.

Tähendus 1. Selles paragrahwis tähendatud teadaanded esitatakse — waldades ja alewites — tuluhindamise komisjonile, linnades- maksuinspektori kantseleile või muude maksuinspektori poolt juhutatud kohta.

Tähendus 2. Teadaanded antakse sellesse jaoskonda, fnille piirides maksu kohuslane eelmise aasta 15. detsembril elas.

Tähendus 3. Rahaministril on õigus teadaandmisest wabastada mõnda maksu- maksjate liiki, kelle tulud läinud aastal mitte üle § 21 lubatud mahaarwamiste ei olnud.

Tähendus 4. Maksja võib tema poolt põllumajapidamisest saadud tulu üles andmata jätta, seda sisseantawal teatelehel wastawalt ära tähendades. Niisugusel korral määratakse maksja põllumajapidamisest saadud tulu kindlaks keskmiste normide järele, mis iga aasta jaoskonna komiteede poolt välja töötatakse ja otsekoheste maksude peawalitsuse poolt kinnitatakse.

M. Neps (sd.): Wististe keegi Riigikogu liigetest ei salga, et kõige õigem

oleks maksu wõtta deklaratsiooni alusel. Ometi arwesse wõttes seda tegelikult makswat korda, mille järele põllupidajalt mitte deklaratsioonide alusel otsekohe maksu ei wõeta, waid üldiste keskmiste normide järele ja ka arwesse wõttes seda asjaolu, et meie praegused põllupidajad ei oska neid wormilisi nõudmisi täita, mis deklaratsiooni sisseandmise kord nõuab, tuleb tähenduses 4. ettenähtud korraga, kui ajutisega leppida. See kord iseenesest sanktsioneerib praegust tegelikult makswat korda. Selle juures peaks ometi üldine põhimõte maksma jääma. Kus tulumaksu komisjonid selgesti näewad, et mitte õiglane ei oleks üldiste keskmiste normide järele maksu wõtta, niisugusel korral peaks tulumaksu komisjonil õigus olema nende isikute kohta maksma panna üldist korda, tähendab nõuda deklaratsiooni, millele wastawalt siis maks määratakse kindlate sissetulekute järele. Asi on nimelt järgmine, et § 21 tähendus 4 järele jagatakse maakonnad teatawatesse liikidesse või raioonidesse, kas waldade, kihelkondade või külade wiisi, komisjonide ja otsekoheste maksude peawalitsuse äranägemise järele. Selles teatawas raionis käiwad talupidajad maksu alla ühesuguste keskmiste normide järele. Suuremal hulgal võib see maks õige olla, sest loomulik on, et tulumaksu komisjonid maksu ise katsuwad nii korraldada, et enam-wähem ühesarnased maksu maksjad ühetasase maksu alla pannakse. Ometi on nende maksumaksjate raioonides tihti peale sarnaseid majapidamisi, mis parema väljaarenemise tagajärjel suuremaid sissetulekuid annawad, sellepärast oleks täiesti asjata neid teistega ühte patta wisata. (J. Soots (põl.): Saaremaal ei ole neid!) Näituseks ütleme, et pannakse teataw wald maksu alla ja arwatakse, et sissetulek tiinu pealt on 4.000 marka. Meil arwatakse üldse sissetulek tiinu pealt 4.000—12.000 marga peale. Kui nüüd üks majapidamine on hoopis suurema tulu toonud, siis on selle saaja väga rahulik, selle üle ei räägita kellegile. Kui aga kellegile üldine norm raske kanda on, siis annab tema kaebtust, tema asi waadatakse eraldi läbi ja katsutakse temale õige maks peale panna. Kui aga maks kedagi niiwõrd kergelt tabab, siis on loomulik, et inimene mingisugust kaebtust ei tõsta. Kui § 21. hääletamise juures härra Jürman hääletamise motiivide juures sõna wõttis ja tähendas, et põllupidajate seisukohast välja minnes tema rühm peaks ka

suurema maksu wabamiinimumi poolt hääletama, et selle läbi põllupidajaid tulumaksust wabastada, kuid riigikassa seisukord seda ei luba, siis peab tema rühm ka sellega leppima, et maksu alla pannakse 20.000 margalised sissetulekud, siis ütlen mina, kui põllumeestel tõesti tõsi taga on, peaks härra Jürman ja tema mõtteosalised ka sellega leppima, et sel korral kui tõesti tegelik tulu suurem on, kui keskmistes normides ette nähtud, siis selle sissetulekule wastawalt maksu wõetakse.

Kui arwatakse wast seda, et sellega tahetakse põllumeestele ülekohut teha, siis peaks mõtlema, et kõigile maksumaksjatele, kes oma sissetulekute üle teateid peawad andma, tehakse ülekohut. See ei ole mitte ülekohus, waid sellega lubatakse ainult tema tulud kindlaks teha ja selle põhjal määratakse ka nende sissetulek.

Mina panen ette tähendus IV juurde lisada teist lõiget, mis kõlaks järgmiselt: „Tulumaksu komisjonil on õigus igalt maksumaksjalt, kelle kohta ta seda tarwlikuks peab, nõuda ka põllumajapidamisest saadud tulude ülesandmist ja sellele wastawalt tulumaksu määrata üldistel käesolewas seaduses ettenähtud alustel. Niisugusel korral on maksumaksja tulumaksu-seaduse § 74 ettenähtud rahatrahwi ähwardamisel kohustatud oma tulude deklaratsiooni komisjonile sisse andma ühe kuu jooksul sellekohase nõudmise kättesaamise päewast arwates.“

Nii et kui komisjon näeb, et ütleme ühes wallas wõi kihelkonnas, mis käiwad normi alla, on mõne majapidamise sissetulek nii suur, et oleks riigikassa seisukohalt ülekohutune teda sama normiga maksustada, kui teisi wäiksemate tuludega majapidamisi, et siis komisjon wõib nõuda neilt nende tulude kohta deklaratsiooni, mille järele asub siis komisjon tema tulude kindlakstegemisele. Ta peab seda õiglaselt tegema, nõnda, et kui tema tahab waielda ühe põllupidaja tulude deklaratsiooni wastu, siis peab ta ka kindlaks tegema, missugustel põhjustel ta leiab seda deklaratsiooni mitte õiglase olewat.

Wastasel korral, ma kordan seda weel, loote teie tõesti sarnase seisukorra, et need, kes üldiselt kõrgemale on tõusnud, ja kes sellepärast riigikassale rohkem maksta wõiksid, et nemad täiesti wäiksete normide järele saawad oma tulu ära maksta. Muidugi, see on teatawa ilma waate küsimus. Mina olen kuulnud paremalt poolt, et tulumaks olla laiskade maks.

See tähendab, et kellel wäike sissetulek on, see ei maksa üldse midagi, ja kellel on rohkem sissetulekut, see peab ka rohkem maksuma. (J. Hünerson (põl.): Kas see õige ei ole?) Waadake, asi on järgmine, et kui teie waatate asja peale ainult sellelt seisukohalt, et kõik need sissetulekud on oma tööga saadud, siis wõiks teil wahest õigus olla. Aga meie teame, et ka teine waade on olemas, et teinekord ka ilma suurema tööta suuri sissetulekuid saadakse. Kujutage ette, härra Hünerson, Teie tahate uhkustada, et Teie talu wäga heas korras on, ja et seda olete Teie oma tööga kätte saanud. Aga Teie wõisite selle talu oma isa käest pärida. (J. Hünerson (nõl.): See oli ikkagi minu isa.) Ja wõib olla. Aga siis wõite Teie ka niisama pärandusmaksu kohta ütelda, et Teie minu päranduse pealt maksu wõtta ei saa, sest et ma selle oma isa käest olen saanud. Aga ometi teatakse, et just pärandusmaksu tahetakse meil suuremal arwul wõtta. Kuid meil ei ole waja nende üksikasjade juures waidlema hakata. Tulumaksu põhimõte on see, et kus suuremad sissetulekud on, et seal wõetakse ka suuremat maksu. Meie wõime selle põhimõtte poolt wõi wastu olla, see on teine küsimus, kuid see põhimõte jääb ikkagi, et maksu wõetakse sealt, kus teda wõtta on. Seda ütleb ka tulumaksuseaduse § 21. redel, terwe see nimekiri ütleb seda, ja kui see nimekiri isenesest õige on, siis on ka loomulik, et igauks, kellel tulu on, peab teatawa osa sellest riigikassasse maksuma. Selle aluspõhimõtte juures ei maksa waidlema hakata. Ja sellepärast arwan mina, et see ettepanek, mis mina tegin, wastuwõetaw on. Kui arwatakse, et see minu ülesleidus on, siis ei ole see mitte nõnda. See on ka teiste riikide tulumaksu määruste sees, et tulumaksu komisjonil on õigus üksikuid silmapaistwamaid majapidamisi, mis suuremaid sissetulekuid annawad, üldistel alustel maksustada.

(Juhatama hakkab abiesimees K. Wirma.)

A. Jürman (põl.): Kui meie põllumajandus oleks sedawõrd edenenud, et iga põllumees, wõi suurem osa põllumehi wõiks deklareerida oma sissetulekuid, et põllupidamises oleks raamatupidamine olemas, et põllumees teaks kuipalju ta aasta jooksul oma talus on kulunud ja palju sissetulekuid saanud, siis ei räägiks keegi selle wastu, et põllumeestelt wõiks deklaratsioonid sisse nõutud saada

Aga meie teame, et pea kõik meie põllumehed on niisuguses seisukorras, kus neil ei ole ka kõige parema tahtmise juures teadmist ega aimu, kuipalju neil sissetulekuid ja väljaminekuid aasta jooksul on olnud. Neil ei ole mingisugust raamatupidamist, ja kui nüüd nõuda nendelt sundlikku deklaratsioonide sisseandmist, siis sünnitaks see nõudmine ainult suurt wae-wa ja paneks suure kohustuse põllumees-tele peale, ilma et sellest ükski kasu saaks.

Tegelik elu on näidanud, et meie põllu-pidajatelt nõutud deklaratsioonid seda-wõrd puudulikud on, et nende järele ei suudetud mingisugust otsust sissetulekute kohta teha. Suurem osa nendest lõppesid andmetega, mis näitasid, et majapidamine on puudujäägiga töötanud. Meil ei ole põhjust oletada, et siin meelega oleks waleteateid antud, waid peame arwesse wõtma asjaolu, et kui majapidamises terve aasta otsa mingisugust raamatupida-mist ei ole olnud, siis ei suudeta ka aasta lõpul õiget aruannet kokku seada. Et sel-lest raskest seisukorrast pääseda, peab mingisugune moodus leitama, mis võimal-daks põllumajapidamisi maksustada ilma deklaratsiooni nõudmata. See moodus on leitud: on wälja arwatud keskmise talu sissetulek teatud raioonides. See moodus ei ole enda põhimõttes mingisugune uudis, sest ka wäljamaal, näituseks, Inglismaal ei nõuta põllumeestelt deklaratsioone. Ka seal, waatamata selle peale, et ta wana kultuuramaa on, on põllumajapidajad deklaratsioonide sisseandmise sundusest wabastatud. Kui nüüd härra Neps teeb ettepaneku märkust IV muuta ja tulumak-su komisjonidele õigus anda juhtumisel, kui teatud majapidamine wast küllalt hästi ei wasta ülesseatud keskmistele normi-dele, siis sellelt majapidamiselt deklaratsiooni sisseandmist nõuda. Selle märkuse wastuwõtmisega ei parandaks meie seisukorda sugugi, sest kui majapidamises terve aasta jooksul ei ole raamatuid peetud, ei ole tal aasta lõpul ikkagi mingisugust võimalust kõlbuliku deklaratsiooniga esi-neda. See nõudmine jääks ainult paberile, muutuks koormaks ja raskendaks kom-misjonide tegewust. See tooks hulga deklaratsioonide läbiwaatamise tööd juurde, missugune töö aga asjata waewaks jääb, kuna nende sisseantud deklaratsioonide põhjal ei ole võimalik maksusid määrata. Põllumehed on ise mitmel korral tulu-maksu-seadust arutanud ja kõige pahe-maks deklaratsioonide sisseandmise nõuet pidanud. Põllumeestel tuli deklaratsioonide

nide kirjutajaid palgata ja neile teine kord rohkem tasu maksta, kui pärast komis-sjoni poolt tulumaksu määrati.

Põllumehed ise leiawad, et ainukene pääsetee sellest seisukorrast on keskmiste normide järele talu sissetuleku kindlaks-määramine. Ikalduse ehk mõne muu õnnetuse korral peaks võimalus jääma tulu alla keskmiste normide määrata. Ainuke põhjendus, mis sellele moodusele wastu räägib ja mis rkl. härra Martna I lugemisel ette tõi, on see, et sel teel paremad majapidamised, mis rohkem sis-setulekut annawad, kui keskmised nor-mid seda määrawad, wõita wõiwad ja paremasse seisukorda saawad paiguta-tud. Seda wäidet on tõepoolest raske ümber liikata, sest keskmise normi järele tulu määramisel wõiksid tõesti paremini sisseseatud talud paremasse seisukorda sattuda. Aga meie teame, et neid üksikuid paremini korraldatud majapidamisi meil õige wähe on ja et need paremad majapi-damised praeguse seisukorra juures oma lõpuresultaadis siiski mitte palju suuremat tulu sisse ei too, kui harilik talu, sest et nende otsekohesed wäljaminekud: tööliste palgad jne. ka suuremad on. Üksikud ma-japidamised, kus raamatupidamine on sisse seatud, esinewad, iseenesest mõista, deklaratsiooniga. Nagu kuulda, esinewad kõik weel alalolewad mõisad tingimata deklaratsioonidega, sest et neil eriraama-tupidajad ametis on. Tähendab, mõisapi-dajatel on teadmine ja arwamine, et nemad deklaratsiooniga esinedes wõida-wad, et nende tulu sel korral wahest ehk wähem on, kui keskmiste normide järele määratud tulu. Kaugelt suurem osa põl-lumajapidamisi, wahest üle 80.000 on niisugused, kes ei suuda õiget deklaratsiooni sisse anda, nende tulu tuleb keskmiste normide põhjal kindlaks määrata. Kuidas neid keskmisi norme kindlaks määratakse, see on teine küsimus ja selle üle wõiks wast palju waielda. Seaduses ei ole alu-seid ette nähtud, mille põhjal neid normi-sid tuleks määrata. Ainult kuulda on, et tahetakse aluseks wõtta puhaskasu rubla, adrasajandikku ja põllutiinu. Arutuse alla wõiks weel tulla tulumaksu määramine rendi järele, nagu Inglismaal. Meie wõik-sime renti arwesse wõtta, sest meil on 40 kunni 50% terwest põllumajanduses kasu-tatawast maast riigirentnikkude käes, tähendab, meie wõiksime juba riigirenti aluseks wõttes, leida põhja, mille peale wõiks rajada sissetuleku hindamist põllu-majapidamises. Meie teame, et enne sõda

loeti normaalseks sissetulekuks kahekordne rent. Kui 100 rubla renti makseti, siis arwati, et vähemalt 200 rubla peab majapidamine tulu tooma. Kui nüüd sellest välja läheksime ja kahekordse rendi tulude aluseks võtaksime, siis wabastaks see alus suurema osa majapidajatest tulumaksust. Meie praegune keskmine rent ei ulata wist mitte üle 5.000 marga asunikude juures normaal talu kohta. Kaswõtame seda kahega, saame 10.000. (Wahelhüüe: Kas nii wäike on rent?) Jah, üle 5.000—8.000 keskmine rent kuidagi ei ulata, see on normaal talu kohta. Kahekordne rent annaks sissetuleku, mis vähem on elatismiinumist. Seega saaks kahekordset renti aluseks wõttes suurem osa maapidajatest täiesti maksust wabastatud.

Tagasi tulles pean tähendama, et ainukene pääsetee oleks välja arwata keskmist sissetulekut. Waatame mõni aasta, missuguseid tagajärgi see annab, edaspidi ehk leiame parema wäljaarwamise wiisi, kui uus seadus head resultaati ei anna.

J. Piiskar (is.): Härra Jürman ehitas oma seletuse lähtekohale, et deklaratsioon oleks hea asi, aga põllumehed ei ole niikaugele arenenud, et nad seda sisse anda suudawad. Kui nad nii kaugele jõuawad, et nad sellega toime saawad, siis oleks see wististi kõige otstarbekohasem. Siin tõuseb kohe küsimus, et kui põllumees on sarnasel arenemisastmel, et ta deklaratsiooni ei suuda sisse anda, kuidas siis teised sellega hakkama saawad. Minu arwates tuleb pidada põllumeeste klassi ikkagi selleks kihiks, kelle senni wõrdlemisi kõige rohkem wõimalusi on olnud hariduse juurde pääseda. (A. Jürman (põl.): See ette wõte on nii keeruline.) Mispärast teie deklaratsiooni nõuate, näituseks, mingisuguselt käsitööliselt, kes oma sissetuleku, wõib olla, ka mitmest allikast saab? (A. Jürman (põl.): Tükitöö!) Ja miks teie nõuate seda, näituseks, põllutööliselt. (A. Jürman (põl.): Kindel palk!) See on minu meelest üsna keeruline, sest maksetakse tihtipeale natuuras. (A. Jürman (põl.): Arwatakse turuhinna peale.) Minu arust on kaks isesugust asja deklaratsioon, kui sarnane ja deklaratsiooni wäline kuju. Ei ole sugugi tarwis, et peaks olema 1 kuni 2 kirjutuspognat tihedalt täistrükitu küsimusi. (A. Jürman (põl.): Ei saa mingisuguseid kindlaid andmeid.) See

on wäga imelik — mujalt saadakse need andmed kätte, kui aga põllumeeste juurde tullakse, siis ei saada neid mitte. Minu arwates ei ole küsimus selles, et seda deklaratsiooni ei saa, waid selles, et teda ei taheta. See on ainukene wiis, mis põllumeestele wastuwõetaw ja ta wõimaldab põllumeestele selle tänase käeliigutuse, kus nad tahtsid näidata, et meie wõtame wabatahtlikult selle maksukoorma oma peale, millest teie meid wabastada tahtsite. Just see wiis wõimaldab neile niisuguse wäikese maksu määrata, et põllumeeste suurepäraline käeliigutus ikkagi tühjas jääb, ja riik mitte peotäit ei saa, waid tühja peo. Härra Jürman waidleb sellele wastu. Ma tuletaks härra Jürman'ile meelde seletust rahaasjanduse komisjonist, mida ta pärast ka siin kordas, et kõigil neil põllumeestel, kes keskmise normiga ei lepi, peab õigus olema siis, kui maks on määratud, weel selle wastu protesteerida ja siis weel deklaratsiooni abil tõendada. Waadake, kuhu see sihib. Kui keskmine norm on nii madal, et tal deklaratsiooni järele rohkem maksta tuleb, siis tema ei protesteerii, waid maksu ära.

Kui põllumees leiab, et keskmine norm on temale liig suur, siis ta protesteerib. Need põllumehed oskawad siis wäga hästi ja wäga keerulisi deklaratsioonide ette seada. Tuleb lihtsalt nii välja, et keskmise normi maksab see, kellel lootust ei ole oma deklaratsiooni abil maksu wähe- maks teha, waid kes peab arwama, et maksmata jätmisega maks suuremaks muutab. Keskmisest suurema maksu alla peaks aga kuuluma kõik need, kelle tulu suurem on kui keskmine sissetulek. Need libisewad nüüd aga selle keskmise normi alla ja teised tulewad deklaratsioonidega. See näitab just seda, mida ma ütlesin, et põllumehed tahawad selle kaudu oma maksud sarnaseks määrata, et nemad neid peaaegu ei tunneks, sellest siis see wäide: põllumees ei saa deklaratsiooniga hakkama!

Mulle tuleb meelde üks näitus põllumeeste otsekohesusest. Üks wallasekretäär mingisuguste teadete nõudmise puhul ütelnud põllumeestele, et teatawaid andmeid kogutakse wiljatagawara kohta sellepärast, et nähtawasti tahetakse ülewaa- det saada, kui palju wilja wälja wedada wõib ja selles wallas olnud igalühel wilja tagawaraks. Teise walla sekretäär aga on ütelnud, et nähtawasti tahetakse neid teateid selleks, et maksusid määrata ja

terwes wallas polnud ühelgi wilja tagawaraks. Kui öeldakse, et sennised deklaratsioonid ei wasta nõudmistele, ei wasta sellele, mis deklaratsioonis nõutakse, miks ei püütud siis seal seadust maksma panna, miks ei tahetud ka seaduse abil niiviisi toimetada, nagu härra siseminister seda koosolekute seadustega teha tahab, et pane aga suured trahwid peale, küll nad harjuwad siis seadust austama ja õpiwad seda täitma. Ma ütlen otsekohe, et kui põllumehed oleks kindlas teadmises olnud, et mitteõigete andmete andmine neile toob halbu tagajärgi, siis nemad oleks ka õiged andmed annud, kuid nähtawasti ei arwanud nemad seda mitte. (W a h e l h ü ü e A. J ü r m a n'i (põl.) p o o l t.) Härra Jürman! Mina olen maaga ka kaunis ligidalt ühenduses olnud ja tean väga hästi, kuidas seda tehti, ja kuidas põllumeestele harilikult nõu anti ja öeldi, et ega seda wiimast ikka kätte ei saa jne. Kui loodi sarnane arwamine ja waade, siis loomulikult tehti sellest ka järeldusi. Ma küsiksin härra Jürman'ilt, kas temä wõib ütelda, et põllumehed algades sõja esimestest aastatest, kui hakati üldse arwele wõtma ja pandi toime rekwisitsioonid jne., tõesti on deklareerinud seda, mis neil tõesti on ja kui suur protsent on neid põllumehi. Seal on õigete andmete andmine nii „keeruline ja raske“ põllumeestele ja sellepärast on ka tarwitusel igasugused ärarapordid, ainet mahaatmised ja määnamised jne. (A. Jürman (põl.): Ütelgemispärast Inglismaal deklaratsiooni ei nõuta?) Kuulge, härra Jürman, kas Teie tahate tõendada, et meil on Inglise sissetulekumaksu süsteem? (A. Jürman (põl.): Sissetulekumaks on ikka ühesugune, ühesuguste põhimõtete peale rajatud.) Mina saan sellest küll teisiti aru ja ka härra Linnamägi ei ole sellega nõus, sest tema teab väga hästi, et see nii ei ole. (A. Jürman (põl.): Kas Inglise põllumehed deklaratsiooni annawad?) Ma ei taha uskuda, et kultuurilisel Inglismaal sellega toime ei saadaks, Ma usun, et põllumehed Teile andeks ei anna seda, et Teie neist nii halwas arwamises olete. Ma arwan, et iga harilik põllumees saaks tulumaksu deklaratsiooniga toime, kui asi ei puutuks mitte markadesse s. o. otse ainelisesse huwisse. Härra Jürman ütleb ise, et need seawad raamatupidamise sisse, kes kusagil liiwawõi sookallastel asuwad ja leiawad, et keskmine norm neile kalliks läheb. Nüüd

olete just teie, põllumehed, need, kes leiate, et kui keskmine norm rohkem peale paneb, kui õigus on, et need õigustatud on deklaratsiooniga esinema ja sellega ka toime saawad, kuna suurekohapidajad, need nii ütelda Saksa parunite järeltulijad, ei saada sellega mitte toime. (A. Jürman (põl.): Teie pöörake kõik pahempidi.) Mina just toonitan Teie sõnu ja kui Teie ise ka leiate, et on pahempidi, siis oleme ühel arwamisel. Minu arwates ei saa nüüd põllumehi, kellel hariduse saamise wõimalused olnud suuremad, kuidagi asetada teisele seisukohale, kui neid maanimesi, kes palju wiletsamates oludes on elanud ja kes oma sissetulekuid niisama väga mitmesugustest allikatest saawad, kuid kellelt ometi deklaratsiooni nõutakse. Iga põllumees wõib oma naabrile peast üles lugeda, kui palju tal heinu, kui palju tal wilja jne., nii et minu arwates peaks käima põllumeeste kohta needsamad seadused, mis teistegi kohta. Kui teie wast leiate, et Eestis suurem hulk kodanikka pole niiwõrd arenenud, et nad oma sissetulekuid deklareerida wõiwad, siis on see muidugi teine küsimus, ja siis tuleks tulumaks hoopis teistsugusele alusele seada. Kui teie aga leiate, et ainult põllumehed deklaratsioonist peawad wabaks jääma, siis on see püüe neid tulumaksust wabastada.

Mina teen ettepaneku § 41 tähendus 4 välja jätta.

G. Stackelberg (saks.): Es ist mir ganz unverständlich, warum die Linken sich über diesen Punkt so aufregen. Gerade die Festsetzung der Einkommensteuer für die landwirtschaftlichen Betriebe nach der mittleren Norm ist eine der glücklichsten Bestimmungen im vorliegenden Projekt. Es bedeutet keineswegs ein schlechtes Zeugnis für unsere Landwirte, wenn sie keine Deklaration für die Einkommensteuer aufstellend können. In Dänemark z. B. steht die Landwirtschaft doch anerkanntmassen auf einer sehr hohen Stufe und auch dort ist man jetzt dahinter gekommen, dass die Einkommensteuer von den landwirtschaftlichen Betrieben nicht laut Deklarationen erhoben werden kann. Wer etwas von landwirtschaftlicher Buchführung versteht, der weiss, dass diese tatsächlich eine sehr komplizierte Sache ist. Die Folge davon, wenn man von allen unseren Landwirten die Einrichtung von Deklarationen verlangen würde, würden nur

falsche angaben sein. Das Prinzip der mittleren Norm ist ein sehr glückliches. Der Modus der Berechnung derselben macht allerdings Schwierigkeiten, denn es muss zugegeben werden, dass unsere alte Hakenberechnung in der früheren Provinz Estland sehr mangelhaft ist und nicht als einwandfreie Grundlage genommen werden kann. Immerhin ist die Hakenberechnung noch besser, als die russische Dessjatinenbesteuerung. Wie gesagt, ist es nicht leicht, hier die richtige Redaktion zu finden. Viel besser als die Hakenberechnung ist die Steuerrubelberechnung der Kreditkasse, nur ist sie leider nicht überall durchgeführt. Aber ganz grosse Fehler und Ungerechtigkeiten werden auch nicht vorkommen, wenn man die Haken zur Grundlage nimmt. Für dieses Jahr wird wohl noch dieselbe Grundlage wie für das vorige genommen werden. Ich möchte aber zum letzten Teil der Anm. 4 ein Amendement vorschlagen, wonach die Berechnung der mittleren Norm nicht von der Steuerkommission, sondern von der Regierung, und zwar zum 1. Januar für das zuletzt abgeschlossene Wirtschaftsjahr zu geschehen hat.

Panen ette selle paragrahwi wiimast lõiget nii redigeerida: „Mis iga aasta enne 1. jaanuari rahaministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt möödaläinud majanduslise aasta kohta kindlaks määratakse.“

Mulle on päris selge, et mitte Wabariigi Walitsus ei hakka neid andmeid korjama ja arutama, waid see saab Wabariigi Walitsusele ministeeriumide poolt sisse antud, kuid see wiimane ja mõõduandew sõna tuleks ikkagi anda Wabariigi Walitsusele.

A. Kerem (rhw.): Ma ei saa eelkõnelejate poolt ettetoodud eitawaid seisukohti keskmiste normide asjus mitte jagada; kuid minul on siiski kahtlus tekkinud keskmiste normide wastu teises mõttes. Asi seisab selles, et kawatsetawad keskmised normid, milledega rahaasjanduse komisjonis tutwuneda wõisin, s. o. puhast tulu arwatakse 4000—12.000 marka dessätiini pealt, mitte keskmised ei ole, waid ülinormid. Nende normide järele wälja arwates tuleks ühe talu sissetulek — ma wõtan näituseks oma koduwalla — 200, 300 tuhat kunni üks miljon marka. Kui nüüd siin wastawad protsendid tulumaksuks arwata, siis tuleb wälja, et ühel talul tuleb maksta tulumaksu 70 tuhandest kunni 200—300 tuhande margani aastas. 70.000 kunni 300.000-ni tulumaksu maksta

see oleks igaleühele talupidajale üle jõu. Sarnasel korral tuleks tulumaksuks suurem summa ära maksta, kui talu üldse sisse toonud. Sarnaseid wõimalusi ette nähes, panen ette käesolewale paragrahwile märkus 5-dat juurde wõtta, mis järgmiselt käiks: „Keskmised normid awaldatakse „Riigi Teatajas“ hiljemalt 4 nädalat enne deklaratsioonide sisseandmise lõputähtaega.“ Sarnasel korral jääks maksumaksjal wähemalt üks wäljapääsete, kui keskmised normid kalduwad sinna poole, mida ülemal demonstreerida wõisin; nimelt wõimalus kulu kandes raamatupidajat majasse wõttes oma tulu deklaroida. Sest on ju päewaselge, kui keskmised talud sajatuhandete wiisi tulumaksu peawad maksma, siis on lihtsam ja odavam omal raamatupidajat pidada, kes kõik koha sissetulekud arwestaks ja deklaratsiooni raamatute põhjal kokku seaks. Arwan, etsarnane märkus wõiks wastu wõetaw olla kõigile.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Selle küsimuse juures peatasin ma juba 1. lugemisel ja siimaalsete seletuste järele ei ole asi weel selgemaks saanud. On „keskmise normini“ jõutud, kus juures härra Stackelberg rääkis, et niisugune keskmine norm on üsna õigustatud ja sellele trahwiks, kes oma maast mitte rohkem ei saa wälja künda, kui tulumaksu määratakse ja tasuks sellele, kes oma maad nõnda harib, et ta keskmisest normist rohkem sissetulekuid saab. Kui niisugusel alusel riiklist maksusüsteemi korraldada, siis oleks see küll weel wiletsam, kui rüütelkondade maksusüsteem oli. Selle peale ei tohi ometi meie oma riiklist majapidamist toetada. Maksu peab peale panema selle wõrra, kui kellegi tulud kannawad. Põllupidajaid suurema maksuga trahwida ja kõrgema maksuga sundida, et nad oma põlust rohkem wälja hariks, ei ole õige. Keskmine norm peab niisugune olema, et ta ka kõige wäheha sissetulekuga saunawõi talumehele ülekohtune ei ole. See peaks olema minimaalnorm. Kui meie siin mitte paremat süsteemi ei leia, siis on see teataw waesusetunnistus. Siin räägitakse, et talumehed ei oska raamatuid pidada. Austatud härrad! Kas käsitöölised ja suurem osa kaupmehi niisugust raamatupidamist on sisse seadnud, mida maksuinspektorid makswaks tunnistasid? Raamatupidamine on meie wäikemaapidajatel umbes samasugune. (J. H. ü. nerson (põl.): Teil on see palju lihtsam.) Olen ise käsitöeline olnud ja

tean, missugune käsitöölise raamatupidamine on. Kui teie selle peale põhjendate, et paljud põllumeestest ei oska õiget raamatupidamist sisse seada, siis küsin ma, miks mitte käsitöölise ja kaupmeeste kohta ka niisugust keskmist normi sisse ei seata? Nende raamatupidamine jätab palju soovida. Kuidas tehtakse teistes maades, näituseks, Soomes? (J. Hünerson (põl.): Soomlased on palju rohkem haritud, kui meie.) Härra Hünerson, Soome kooliskäijate arv on väiksem, kui meil. Ma arwan, et tunnen Soome olusid ka weidikese, sest olen seal Wene keisri armust 2—3 aastat elanud. Soomes on oma tulu ja omaisuusverolaki, selles ei ole mitte sõnagi räägitud sellest, et talupojal ei tarwitse neid deklaratsioonid mitte anda, waid seal öeldakse, kes kirjutada ei oska, see läheb tulumaksu määramise komisjoni juurde, ja selle juhataja on kohustatud talle seletusi andma, ja suusõnaliste ütlemiste järele deklaratsiooni täitma. Samasugune lugu on ka Schweitsis. Ka seal ei ole talupoegadele lusikaga tarkust antud ja ma kahtlen wäga, kas teie nende juures korrapäralist raamatupidamist leiata. Mispärast on siis ka härra Laur'il oma sekretariaadid ja kontroll-raamatupidajad? Ühel pool on seal deklaratsioon, mida maksumaksja täitma peab, ja teisel pool maksumääramise komisjon — Steuerkommission —, see on kogukonnas rahwa jaoks ja see on kohustatud maksude suurust määrama. Teisiti ei wõi see olla ja ei oleks ka mõeldaw. On paratamatult, et iga üksiku juures tarwis maksu takseerida ja määrata, ilma selleta ei wõi maks õiglane olla. Teie tahate kõikide kohta keskmise maksunormi kokku seada. Seda ei wõi mina õigeaks tunnistada. See on niisugune pearahha, mille all kehwa talupidaja kannatab, kuna suure talu omanik sellest weest kuwalt läbi läheb.

J. Hünerson (põl.): Wäga austatud Riigikogu liikmed! Mina mõtlesin esiteks, et seda asja siin mitte nõnda tõsiselt ei wõeta, aga nüüd näen, et püütakse silmi kinni pidades rääkida tõsistest asjadest, silmad kinni pigistada ja rääkida asjadest, mis kuidagi wiisi end wõrrelda ei lase, näituseks, raamatupidamisest käsitöö ja põllupidamise juures. (M. Martna (sd.): Ja analinnumuna ja wõililennup.) Ma arwan, et see asi on ära seletatud ja tahaksin just rõhutada, et asja, mis selge on, tahetakse ära segada. Käsitöölise kaudu käib läbi kõikugune materjaal, mis raha peale ära hin-

nata saab. Põllunees aga ostab ja müüb suure hulga materjaali ilma, et seda raha peale ümber hinnata wõimalik oleks. Näituseks, kuidas tuleb sõnnikut hinnata? Ma pean ütleva, et tundide kaupa peetakse ettelugemisi selle üle, aga kui see kõik on ette loetud, siis lõpuks öeldakse, et see asi on nii wäga keeruline, et kuidagi läbiwiidaw ei oleks sõnnikut öieti hinnata. Nõndawiisi on suur hulk kaupadid ja teisi aineid, mis raha peale hinnata ei saa. Ja meie teame, et mõned teadusmehed nende probleemide lahendamise tegemist teewad. Näituseks, professor Haarebo teeb selle küsimusega tegemist. Ei saa sugugi ütelda, et need resultaadid niisugused oleksid, et neid praktilises elus saaks tarwitusele wõtta ja läbi wiia. Ja meie peame nüüd ootama wõib olla uusi teadusmehi, kes küsimust niikaugele lahendawad, et seda elus käsitada saaks. Siin on nimelt professor Laur'i nimetatud. Mina arwan, et seda, mis härra Martna Laur'ist, ja kogu sest Schweitsist kõneles, ei saa mitte läbi wiia. Professor Laur on oma tööd ainult sellepärast arendanud, et kuidagi wiisi põllumehele abiks olla. Ma ütlen, et ei olegi saadud seda läbi wiia, aga see, mis on saadud, on küllalt selleks, et sundida põllumehe oma eneste algatusel tööle hakama. Ja seal siis töötatakse wälja keskmised normid. Minu mälestuse järele on professor Laur ühes oma 400 raamatupidajaga wälja töötanud keskmised normid. Temal on wist 17 peatöölise, peale selle veel üks kümmekond abitöölise. Professor Laur'il on tarwis majapidamisest teada, üks wõi kaks arwu ja siis ta wõib juba ütelda, et see majapidamine läheb nii ja niisuguse tüübi alla, ja tema sissetulek on nii ja nii suur. Waadake, see on see keskmine tulu. Ja selle põhjal wõib terwe majapidamise sissetuleku wälja arwata, milleks mitmesugused hindamise komisjonid jne. olemas on. Seal ei lähe siis põllumees komisjoni ette palja käega nagu meil, kus temale hirmu ja armu osaks saada lastakse, nagu meil mõnes maakonnas seda praktiseeritakse, iseäranis kurikuulsal Walgamaal, kus tulumaksu maksmine nagu mingisuguseks trahwiks muutub, waid seal on juba põllumehele teadusliselt põhjendatud alused ja ta wõib ütelda ja näidata, et tema majapidamine nii ja nii palju tulu annab. Ja seal ei suudeta ka kuidagi temale wastu waielda, nagu meil. (M. Martna (sd.): Meie räägime sellest!) Kuulge, härra Martna, meil oli tänawu juhused ühel põl-

lumeeste koosolekul olla... (M. Martna (sd.): See oli Lihulas!) Lihulas jah. Ma arwan, et Teie nägite, kuidas seal üks mees teise järele üles tõusis ja ütles: mis jaoks meie harime oma põldusid? mis jaoks meie toome instruktore karja wälja soid harima? Kellele meie harime, kui meie käest kõik ära wõetakse? Mehed ütewad otsekohe awalikult, et waadake, kui meie natukene saaksime, siis oleks teine asi. Aga kui tulewad seal mingisugused nõukogud ja käest ära wõtawad, siis ei ole tahtmist tööd teha. (Elawad wahelhüüded pahemalt poolt.) Ma tahan ütelda ja hoiatada, et niikaugele ei tohi meie asjaga minna, et põllumeestelt püksid jalast ära wõetakse. Sellepärast on väga tarwilik ja otstarbekohane, kui meil keskmine tulunorm ära määratakse. Ainukene kartus selles asjas on minul see, et meil ei ole professor Laur'i ja ei ole ka näha, et meile selles asjas keegi appi tuleks. Ja ma kardan, et tõesti nii tuleb, nagu härra Piiskar wist näituseks ette tõi nende kahe arwu kohta.

Riigikogu liige Kerem tõi ette, et keskmised määrad wõiwad liiga suured tulla, kui maksumäärarjad komisjonides ülekaalu oma kätte wõtawad ja põllumehed oma eest ei suuda seista. Sellepärast oleks muidugi soowitaw, et põllumehed korraldaks midagi sarnast, nagu on Schweitsis talupoegade sekretariaat, kelle ülesandeks on tõde ja õigust walge ette tuua. Kui kõik Riigikogu liikmed soowivad keskmist normi wastu wõtta, siis hääletame kõik selle poolt.

Juhataja K. Wirma: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Kukk: Pean ütleva, et meie maksuseaduste kohta ei wõi mitte kinnitada, et nad selgesti maksumaksjale wõiksid ütelda, missugune maksukoorem tema peale tuleb. Meie maksumaksjate süsteemi kohta on ette toodud väga palju näitusi, mis õige iseloomulikud on. Riigikogu liige Neps soowitab seaduses alles jätta keskmised normid, kuid teiselt poolt tahab anda maksumaksjatele õiguse üksikutelt talupidajatelt maksude deklaratsiooni nõuda. Selles ettepanekus ei näe ma muud midagi, kui soowi, et maksuwõtmise alal jällegi omawoli maksma panna. Meil ei ole käepärast mingisuguseid tundemärke, mille järele komisjonid wõiwad otsustada, missugused talupidajad peawad deklaratsiooni esitama ja missugused mitte. Ma arwan, et tulumaksu komisjoni ei saa mitte muuta

mõneks põllumajanduse uurimise komisjoniks, wõi salapolitsei sarnaseks asutuseks. Kui meie tahame oma tulumaksu komisjonisid harjutada maksu peale panema kindlate tundemärkide järele, siis ei ole meil muid tundemärke olemas, kui ainult majapidamise arwepidamine. Wõin siin selles asjas ühineda täiesti nende seletustega, mis juba terwe rea Riigikogu liigete poolt on ette toodud, et deklaratsioonide nõudmine talupidajatelt täiesti asjata ja lootuseta on. Meil on juba kolm aastat katsutud talupidajatelt deklaratsioonid saada, kuid nende asemel on saadud ainult suur hulk paberit, mida isegi läbi ei ole waadatud, sest et neil mingisugust wäärtust ei ole. Selles seaduses on vähemalt katsutud selleks juhtnõore anda, et näidata, missugune maksumääramise kord seaduslik on. Peale selle on maksusid määratud normide järele, mis üksikutes maakohtades wõiksid õiged olla. Muidugi on siin väga palju wabadusi jäetud tulumaksu komisjonidele, otsekoheste maksude peawalitsusele ja ka Wabariigi Walitsusele. Lõpulikuks kindlaksmääramiseks tulewad keskmised maksumäärad ikkagi Wabariigi Walitsuses otsustamisele. Ma ei usu mitte, et Wabariigi Walitsus ilma rahaministrita ehk otsekoheste maksude peawalitsuseta keskmised määrad kindlaks teeks. Siin minu ees on ringkiri, mis otsekoheste maksude peawalitsus on saatnud keskmiste normide kohta. Ma pean ütleva, et need määrad, mis siin ette nähtud, ei ole mitte niisugused, mille sihiks oleks maksumaksjaid maksust wabaks jätta. Nende andmete järele tehakse praegu kohtadel eeltöid. Siin wõib ainult seda tähendada, et neid normisid wõib keskkohas rewideerimisele wõtta ainult nende wäändamise, mitte aga suurendamise mõttes. Isiklikult wõin ma rkl. Kerem'i ettepanekuga ühineda, et keskmine norm awalikult teada antaks, et wõimalus oleks maksu juba ette wälja rehkendada. Neid ettepanekuid, mis rkl. Piiskar ja rkl. Neps tegid, ei saa ma isiklikult ega ka komisjoni nimel toetada.

Juhataja K. Wirma: On tehtud järgmised ettepanekud: Rkl. Piiskar'i poolt on ette pandud tähendust 4. wälja jätta. Rkl. Neps'i poolt — tähendus 4. juurde lisada teist lõiget järgmisel kujul: „Tulumaksu komisjonil on õigus igalt maksumaksjalt, kelle kohta seda tarwikuks peab, nõuda ka põllumajapidamisest saadud tulude ülesandmist ja sellele wastawalt tulumaksu määrata üldistel käesolewas seaduses ettenähtud alustel.

Niisugusel korral on maksumaksja tulumaksu seaduse § 74 ettenähtud rahatrahwi ähwardusel kohustatud oma tulude deklaratsiooni komisjonile sisse andma ühe kuu jooksul sellekohase nõudmise kättesaamise päewast arwates.“ Rkl. Stackelberg'i ettepanek oleks § 41 tähendus 4 wiimase lause lõpp järgmiselt wastu wõtta: „...normide järele, mis iga aasta enne 1. jaanuari rahaministri ettepanekul Wabariigi Walitsuse poolt eelmise majandusaasta kohta kindlaks määratakse.“

Lõpuks on rkl. Kerem'i ettepanek wastu wõtta uus tähendus 5: „Keskmised tulunormid awaldatakse „Riigi Teatajas“ hiljemalt 4 nädalat enne deklaratsioonide sisseandmise lõputähtaega.“

Kõige pealt tuleks hääletamisele rkl. Piiskar'i ettepanek, selle wastuwõtmisega langeksid ära rkl. Neps'i ja rkl. Stackelberg'i ettepanekud. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Piiskar'i ettepanek tagasi lükatud.

Kes on rkl. Stackelberg'i ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Kes on rkl. Neps'i ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Kes on rkl. Kerem'i tähendus 5. wastuwõtmise poolt? (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on tähendus 5. wastu wõetud.

Panen § 41 ühes parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) § 41 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

(Wahelhüüded: Lõpetada!)

12. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine.

Sõna on korra kohta rkl. Kerem'il.

A. Kerem (rhw.): Teen ettepaneku enne koosoleku lõpetamist homse koosoleku aega kindlaks määrata ja nimelt kell 5 p. l.

Päewakorra kohta teen järgmise ettepaneku:

1. Kodukorra komisjoni walimine — wanematekogu ettepanek (jagaja 10).

2. Rkl. O. Gustawson'i esitis rahasjanduse komisjonile tähtaja määramise kohta haiguste wastu ja emade kinnitamise seaduse läbiwaatamiseks.

3. Maade ja ehituste wõõrandamise seadus Walga—Koiküla raudtee ehitamiseks — üldise komisjoni ettepanek.

4. Pühade ja puhkepäewade määrase muutmise seadus — üldise komisjoni ettepanek.

5. Tulumaksu muudatuste seadus — II lugemisel.

6. Maaseaduse laiendamise seadus Narooa-taguste ja Petserimaa maalade peale — II lugemisel.

7. Wõru maakonnawalitsuse sõja-aegsete riigiwõlgade kustutamise seadus — II lugemisel.

8. Riigi õlikiwitööstuse põhimäärused — II lugemisel.

9. Wene seadustekogu X köite I osa tsiwiil seaduste § 582 muutmise seadus — II lugemisel.

10. Kaitseseisukorra seadus — II lugemisel.

Ühtlasi tuleks päewakorra-punktide 7, 8 ja 9 kohta otsustada, neid homme II lugemisele wõtta ilma kodukorras ettenähtud 3-päewalise tähtaja ära ootamata I ja II lugemise wahel.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepaneku kohta sõna ei soowita. Asun hääletamisele. Palun Riigikogu liikmeid, kes selle poolt on, et koosolek homme k. 5 ära peetud saaks rkl. Kerem'i poolt ettepanendatud päewakorraga ühes otsustega tähendatud kolme seaduse II lugemisele wõtmise kohta, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Wastu on 2 liiget. Sellega on rkl. Kerem'i ettepanekud wastu wõetud.

(Wahelhüüded: Lõpetada!) On ettepanekud tehtud koosolekut lõpetada. Kas keegi on selle ettepaneku wastu? Wastu ei olda. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 10.20.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **Joh. Kukk**.

Abiesimees **K. Wirma**.

Abiesimees **A. Kerem**.

Abisekretäär **W. Pezold**.

